

TARIM ve MÜHENDİSLİK

TMMOB ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI

● Ziraat Mühendisliğinde İşsizlik sorunu büyüyor.

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

● Türkiye'de Tarım Sektörü ihmal edilemez

Prof. Dr. Yüksel İŞYAR

● Cumhuriyetten Günümüze Tarımsal Politikalar Tarımsal Eğitim ve Örgütlenme Çalışmaları

Sami DOĞAN

● Ülkemizde Su Ürünleri ve Sorunları Konulu Açık Oturumun Değerlendirilmesi

Ersin ÖZBEY

● Sokak Sütçülüğünün Sakıncaları ve Bazı Öneriler

Doç. Dr. Atilla KONAR

● Oda Haberleri

SAYI - 7

ŞUBAT 1982

E MÜHENDİSLİK

Şubat - 1982

Sayı : 7

TMMOB

Ziraat Mühendisleri Odası
Yayıncıdır.

Üç Ayda Bir Yayınlanır.

Sahibi :

TMMOB

Ziraat Mühendisleri Odası

Başkanı

SAMI DOĞAN

Sorumlu Yönetmen

Dr. SAİT KOCA

İdare Yeri :

Ziraat Mühendisleri Odası

Selânik Cad. 26/12

Kızılay - Ankara

☎ : 17 01 51 - 17 30 38

Abone Koşulu

Yıllık 200,— TL.

İlan Koşulları

Arka kapak 20.000,—

İç kapaklar 17.500,—

İç sayfa tam 15.000,—

İç sayfa yarım 10.000,—

Yazılardan yazarları
sorumludur.

Basıldığı yer :

TURSANTAŞ A.Ş.

Ziyagökalp Cad 38/5

ANKARA

Sayın Meslektaşlarımız,

Sizler tarafından büyük ilgi gördüğüne inandığımız «Tarım ve Mühendislik» dergisinin ilk sayısı 6.000 adet 2. ve 3. sayıları 7.000'er adet bastırılmış ve meslektaşlarımıza ücretsiz olarak dağıtılmıştır. Dergimizin bu sayısı ise 7.000 adet bastırılmıştır.

Kitap ve dergi basım fiyatlarının çeşitli nedenlerden ötürü çok yüksek olması, yalnız reklâm gelirleri ile finanse ettiğimiz bu derginin daha geniş kapsamlı ve daha çok sayıda bastırılmasını engelleyen en büyük etken olmaktadır. Siz sayın meslektaşlarımızın sağlayacakları her reklâm, derginin arzu edilen nitelik ve niteliğe ulaşmasına yardımcı olacaktır.

Ülkemiz tarımına ve mesleğimize yardımcı olacağına inandığımız yazılarınızı bekliyoruz. Basılmasına ağırlık verilmesini istediğiniz konuları bilderseniz, mutlu oluruz.

Yapıcı eleştirilerinizi, yardım ve ilgilerinizi bekliyoruz.

Tarım ve Mühendislik

YAZI KABUL KOŞULLARI

- Yayınlanmak üzere gönderilen yazılar, daktilo ile 2 aralı olarak yazılmalı; şekiller aydın-gere net ve temiz olarak çizilmelidir. Çeviriler için kaynak göstermek zorunludur.
- Yayınlanan yazılardaki düşünce ve görüşler yazarın sorumluluğundadır. Ziraat Mühendisleri Odasını ve Dergiye bağlamaz.
- Yazı dili arı olmalıdır. Yayın Kurulu, yazıların üzerinde gerekli düzeltmeleri yapmaya yetkilidir.
- Dergide yayınlanmış yazılar kaynak gösterilerek aktarılabilir.
- Yayınlanan yazılar için yazarlarına 10 adet dergi gönderilir, ayrıca ücret ödenmez.

**Dergimizin bu sayısı
7.000 adet basılmıştır.**

SÜT FABRİKALARI — MANDRACILAR
SÜT ÜRETİCİLERİ — ÜNİVERSİTELER
VE
ARAŞTIRMA MERKEZLERİNİN
D İ K K A T İ N E

SÜTÇÜLÜĞE. Damızlık süt ineği temininden başlayarak, fabrika kurulması ve kaliteli imalât için gerekli kültür ve mayaya kadar

HİZMET VERMEKTEYİZ.
TÜRKİYE TEMSİLCİSİ
OLDUĞUMUZ FİRMALAR

- BOVISELECT A. S.
Danimarka
- CHR. HANSEN'S LAB.
Danimarka
- DANISH TURNKEY LTD.
Danimarka
- MUELLER EUROPA B. V.
Hollanda
- K. SCHNEIDER GERBER
CO. AG. İsviçre

- Süt ve Mamülleri üretim ve araştırması için Pilot Tesisler,
- Her türlü mandra malzemeleri,
- Süt sağım tesisleri ve toplama merkezleri kurulması,
- 2 - 5 - 10 - 20 - 50 ton/gün kapasiteli mandra ve süt fabrikası için a'et ve makinalar,
- Süt ve Mamüllerinin kalite kontrolü için her çeşit laboratuvar cihazları,
- Süt ve Mamülleri için kültür, maya, boya ve stabilizatör maddelerin temini,
- Danışmanlık, İmalât, Montaj ve Revizyon hizmetleri.

BİRLEŞİK ENDÜSTRİYEL SİSTEMLER VE TESİSLER A.Ş.

MERKEZ : Mithatpaşa Cad. No: 75, Kat: 5
ANKARA Tel : 18 53 55 - 17 02 80 - 18 15 27
Tlx.: 42490 Mesr Tr

ŞUBE : Esentepe Keskinkalem Sok. No: 6/3
Gayrettepe - İSTANBUL
Tel : 66 41 84 - 66 22 30

T. M. M. O. B.
S. nes

DOĞU MAKİNA

MÜCAHİT KİTAPÇI - SİNAN TOPGÜL

MAKİNA - TEKNİK MALZEME - TORNA
FREZE AKSESUARLARI - EL VE ÖLÇÜ
ALETLERİ

Yeni Sanayi, Demir Cadde İşeri Sokak No.7
Tel : 11 99 36 - 12 20 89 ANKARA

YORUM

ZİRAAT MÜHENDİSLİĞİNDE İŞSİZLİK SORUNU GİDEREK BÜYÜYOR..

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası

Bugün ülkemizde, yıllardır içinde bulunulan sıkıntılı durumu, sonuçları her alanda yaşanmakta ve görülmektedir. Sanayileşmemizin Tarım ve Ormancılığımızın, Madencilikimizin ve enerjimizin yaşamakta olduğu sıkıntılar açıkça görülmektedir.

Bilindiği gibi teknik, sosyal ekonomide önemli bir rol oynamakta ve çağımızda insanların bir çok gereksinimleri teknik sayesinde sağlanmaktadır. Kalkınmış ülkelerde yukarıda belirtilen sorunlar büyük ölçüde teknik elemanların geniş ölçüde kafa ve kol güçleri ile çözümlenmekte ve planlanmaktadır.

Teknik personelin ülkemiz kamu kesiminde etkin bir biçimde istihdamının sağlanmasını engelleyen nedenler büyük ölçüde ekonomik niteliktedir.

Öte yandan yaklaşık 20 yılı bulan planlı kalkınma döneminde kamu eliyle gerçekleştirilmesine çalışılan tüm alt yapı yatırımlarında görev alan teknik personelin ekonomik ve sosyal gereksinmelerinin karşılanmasında kesin çözümlere gidilememiştir.

Teknik personelin hizmet özelliği ve kalkınmadaki etkin gücü hiçbir zaman dikkate alınmamış olduğundan ülkemiz ekonomisinde istenen gelişme sağlanamamıştır.

Yukarıda kısaca özetlenen teknik eleman sorunlarıyla Ziraat mühendisleri sorunları özdeştir.

Ziraat Mühendisliği içinde bulunduğu güç ekonomik koşullar yanında son iki yıldır işsizlik sorunuyla da karşı karşıya kalmıştır. 1980 Temmuz'undan bu yana Ziraat Fakülteleri'nden mezun olan burssuz genç meslektaşlarımız işsizlik sorununu aşmaya çalışmaktadırlar.

D.P.T. nin yaptığı araştırmalara göre kemizin şu anda yirmi bin dolayında Ziraat Mühendisine ihtiyaçı vardır. Bugün ise Odanın yesi 11 bin dolayında Ziraat Mühendisi varolup, bunların bir kısmı işsiz veya meslekdişi konularda çalışmaktadırlar. Rakkamlar danda anlaşılacağı gibi ortada görülen çok garip bir çelişki vardır. Yetkililer tarafından bu çelişki bir an önce giderilmeli Ziraat Mühendisliği istihdam politikası günümüz koşullarına göre yeniden düzenlenmelidir.

Ziraat Mühendislerinin etkin olarak görev yaptđıđı iki bakanlık Köy işleri Kooperatifler Bakanlığı ile Tarım ve Orman Bakanlığıdır. Köy işleri ve Kooperatifler Bakanlığının 1961 yılında açtığı çeşitli sınavlarla kendisine bağlı kuruluşlara önemli sayıda Ziraat Mühendisi atanış olmasına karşın, Ziraat Mühendisine fazla gereksinim duymasđı gereken Tarım ve Orman Bakanlığı iki yıldır burssuz meslekdaşlarımıza kuruluşlarında görev vermemektedir.

Bu durum zerine Oda Yönetimimizin konuyu incelemek üzere yetkililerle yaptđıđı görüşmelerde gerekçe olarak Başbakanlığın yayın'adığı atamalara ilişkin genelge gösterilmiştir. Oysa, aynı statüde bir kuruluş olan Köy işleri ve Kooperatifler Bakanlığı'nın Ziraat Mühendisi atamasđı ilgi gekici bir durumdur.

Yine yetkililer tarafından öne sürülen gerekçede de Reorganizasyon Yasa Tasarısđıdır. Ziraat Mühendisleri Odası olarak bu tasarının gerçekleştirilmesini ülke tarımının geliştirilmesi ve tarımsal hizmetlerin bütünleştirilmesi açısından yararlı görüyoruz ve destekliyoruz. Ancak, edindiğimiz b'lgilere göre bu tasarının gerçekleşmesi zaman alacaktır. Bu konular dikkate alınarak Ziraat Mühendisliği'nin işsizlik sorunu Tarım ve Orman Bakanlığı yetkilileri tarafından yeniden incelenerek olumlu yönde gzmlenmelidir.

Ziraat Mühendisliği'nin işsizlik sorunundan yola çıkararak Tarım ve Orman Bakanlığı ile Ziraat Mühendisleri Odası'nın ilişkilerine de kısaca değinmek istiyoruz.

Bilindiği gibi Ziraat Mühendisleri Odası bugün yrrkte olan Anayasanın güvencesi altında çalışmalarını aralıksız sürdürmektedir. Yasaların ve yönetmeliğimiz'in bize tanıdığı kısıtlı yetkiler çerçevesinde ve olanaklarımız ölçüsünde Ziraat Mühendisliği'nin özlük haklarına yetki ve sorumluluklarına ve tarımsal sorunlarımıza ilişkin çalışmalarımızı sürdürüyoruz. Bu alışmalarımızın başarılı olması önemli ölçüde üst düzeyde görev yapan yetkili meslekdaşlarımızın tavırlarına bağlıdır.

Atatürk Devrim ve ilkelerine sınıksı bağlı ve Ulu Önder'in çizdiği doğrultuda bir tarım politikasının oluşturulmasından yana olan Oda Yönetimine karşı özellikle Tarım ve Orman Bakanı değerli hocamız Prof. Dr. Sabahattin Özbek'in tavrı ilginçtir.

Sayın Bakan, Bakanlığını ilgilendiren diğer meslek kuruluşları ile iyi ilişkiler kurarken o meslek kuruluşlarının düzenlediği bilimsel toplantılara katılarak o kuruluşları onure ederken, üyesi bulunduğu ve geğmiş yıllarda yöneticiliğini yaptığı Ziraat Mühendisleri Odası ile iyi ilişkiler içinde olmasđ hem mesleğimiz, hem Odamız hem de Tarım ve Orman Bakanlığı açısından sanıyoruz çok olumlu sonuçlar doğuracaktır. Bakanlık yönetimi ile Oda yönetimi arasında kurulacak iyi diyalog ölkemizin içinde bulunduğu olağanüstü koşullar ve tarımsal sorunlarımız dikatte alındığında zorunludur.

Belirtmeye çalıştığımız konular çerçevesinde Sayın Bakan'ın yeniden bir değerlendirme yaparak üyesi bulunduğu Ziraat Mühendisleri Odası Yönetimiyle iyi ilişkiler kurmasını, ölkemiz ekonomisinde önemli bir yer tutan tarımımızın gelişmesine yapacağını umduğumuz olumlu etkiler nedeniyle gönülden diliyoruz.

TÜRKİYE'DE TARIM SEKTÖRÜ İHMAL EDİLEMEZ

Prof. Dr. Yüksel İŞYAR (*)

Türkiye'de tarım, ekonominin en önemli sektörü olma özelliğini korumaktadır. Gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH) içinde tarımın payı ortalama olarak, I. Plan döneminde yüzde 35.0, II. Plan döneminde yüzde 29.5, III. Plan döneminde de yüzde 24.2'dir. Barındığı nüfus ve dışarıdaki payı bakımından ise, bu sektörün önemi çok daha belirgindir. Örneğin, 1979 yılında toplam faal nüfusun yüzde 60.4'ü tarım sektöründe istihdam edilmiştir. 1978 yılı toplam dışarıdaki payı yüzde 67.4'ünü tarımsal ürünler oluşturmuş, ayrıca yüzde 27.2'lik sanayi malları dışarıdaki payı da yüzde 4.8'i tarıma dayalı sanayi ürünleridir.

PLANLI EKONOMİ POLİTİKASI

1961 Anayasasında benimsenen «Planlı kalkınma» ilkesinden sonra, Türkiye'de planlı ekonomi politikası izlenilmeye başlanmıştır. 1963 yılında başlayan planlı dönemin başlarında kalkınma hızında önemli gelişmeler sağlanmıştır, ancak, özellikle son on yılda belirginleşen siyasal istikrarsızlık plan disiplini büyük ölçüde zedelenmiştir. Siyasal istikrarsızlıkla birlikte gelen tutarsız, çelişkili, sıklıkla değişen, kısa dönemli ekonomik politikalar sonunda ülke ciddi bir ekonomik darboğaza girmiştir. Amaçlar ve araçlar açıklıkla belirlenerek süreklilik gösteren ekonomik politikalarla sapılması sonucunda, Planda öngörülen kalkınma hızları gerçekleştirilmemiş, döviz rezervleri erimiş, tasarruflar azalmış, doğal kaynaklar tahrip edilmiş, fiyat artışları kontrol edilemez boyutlara ulaşmış, üretim artışları durmuş, bazı mallarda kıtlıklar baş göstermiş, Milli gelir içinde rant gelirlerinin payı hızla artarak gelir bölümündeki çarpıklıklar her gün biraz daha belirginleşerek dayanılmaz düzeylere ulaşmıştır. Bu koşullar altında, Türkiye'de planlı ekonomi politikasının ekonomik kararlarda bir disiplin sağladığını söylemek olanaksızdır.

* Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi

SANAYİLEŞME VE DIŞA BAĞLILIK

Türkiye'de planlı dönemin en önemli tercihi, hızlı ve yaygın bir sanayileşme çabasıdır. Buna bağlı olarak tarım sektörü önemli ölçüde ihmal edilmektedir. Örneğin, 1979 yılında uygulamaya konan IV. Plan döneminin son yılında (1983), tarım sektörünün toplam üretimi içindeki payının yüzde 17.1'e düşürülmesi öngörülmüştür. Öte yandan, Planın ekonomik kararlarda bir disiplin sağlayamaması, kısa ve uzun dönemli sorunların çatışması, özellikle, üretim mali, ara mali ve ham madde yetersizliğinden kaynaklanan ağır bir dışa bağıllık nedeniyle sanayileşme için Planda öngörülen hedeflere ulaşulamamış ve sanayileşmenin sosval, ekonomik ve politik maliyeti oldukça yüksek olmuştur. Örneğin, sanayi sektörünün GSYİH'daki ortalama payı I. Plan döneminde yüzde 17.5 II. Plan döneminde yüzde 20.9 III. Plan döneminde de yüzde 22.7 olarak gerçekleşebilmiştir. Buna göre planlı dönemde tarımın payındaki azalmanın büyük kısmı sanayi sektörünün payının artısından çok diğer sektörlerin payının artmasına sebep olmuştur.

Son yıllarda, kalkınmayla eş anlamda kullanılan sanayileşmenin doğurduğu aşırı dışa bağıllık, Türkiye'de dış ödeme açıklarını hızla artırmaktan başka, teknoloji seçimi ve kaynak akımı yönünde de önemli sorunlar doğurarak sanayileşmenin sosyo — ekonomik maliyetini gittikçe yükseltmiştir.

TARIMA AĞIRLIK VERİLMELİ

Türkiye'nin gündemini bir süredir işgal eden enflasyon ve döviz darboğazı sorunları, aslında, daha temeldeki sorunların uzantısıdır.

Nüfusun dengeli beslenmesi, sanayinin desteklenmesi, dış yatırımın artırılması ve çeşitlendirilmesi Türkiye'de halen ana sektör olan tarımda üretimin artırılmasını ve uzun dönemde yapısal değişiklikleri gerektirmektedir. Ülkenin tarımsal yapısının temelindeki aksaklıkları düzeltmek için kararlı bir politikanın izlenmemesi bu alanda sürekli ve etkili bir uygulamaya geçilememesi bu sektörün gelişmesini sınırlamakta ve buna bağlı olarak çeşitli sosyo — ekonomik problemlere sebep olmaktadır. Bugünkü durumda Türkiye tarımı, işlenen topraklar bakımından sınıra yaklaşmış teknoloji genellikle geri, verimlilik belirli ürünler dışında düşük alt yapı eksik ve yetersiz kamu hizmetleri özelliği göstermektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Planda hızlı ve yaygın bir sanayileşme tercihi tarım sektörüne ayrılan yatırım oranlarını gittikçe

düşürmüştür. Türkiye'de planlı dönemde yapılan toplam yatırımlar içinde tarımın payı ortalama olarak, I. Plan döneminde yüzde 17.7, II. Plan döneminde yüzde 15.2, III. Plan döneminde de yüzde 11.7 olarak öngörülmüş ancak gerçekleşme oranları sırasıyla yüzde 13.9, 11.1 ve 11.8 olmuştur. Buna göre halen toplam nüfusun yarısından çoğunu barındırarak onlara geçim kaynağı sağlayan tarım sektörü toplam yatırımlardan hak ettiği düzeyde payını alamamıştır. Nitekim, bu hatalı tutum IV. Plan döneminde de düzeltilmemiş ve toplam yatırımların sadece yüzde 14.6'sı tarım sektörünün payına düşecek şekilde planlama yapılmıştır. Oysa Türkiye'nin gündemini bir süredir işgal eden enflasyon ve döviz darboğazı sorunlarının köklü çözümünde tarım kesimine hak ettiği ağırlığın verilerek kalkınmanın enflasyona başvurulmadan finansmanı ülkesinin benimsemesi, ekonomik darboğazın hafifletilmesi için küçümsenemeyecek bir önlemdir.

Dışa bağlı bir sanayileşme çabası ile dışsatış gelirlerini arzu edilen düzeyde arttırmak olanaksızdır. Zira dışsatımın sürekli ve güvenilir olabilmesi için rekabet koşullarına uymak gerekir. Böyle bir sonuca ulaşmanın aracı ise fiyat mekanizmasını güçlendirmek ve dış piyasalara dayanıklılık gösteren açık rekabet şartlarına uyum sağlamaktır. Türkiye'nin doğal özellikleri ve coğrafi konumu rekabet koşullarına dayalı çeşitlendirilmiş tarımsal ürünler dışsatımına uygun görünmektedir. Son yıllarda Türkiye'nin OECD ülkelerine dışsatım yapma olanaklarının oldukça daralmış olmasına karşın, özellikle, Orta Doğu ülkelerine dışsatım olanakları her geçen gün biraz daha artmaktadır. Çoğu petrol üreticisi olan bu ülkelerin tarımsal ürün gereksinmelerini karşılayarak Türkiye'nin döviz ve petrol gereksinimi büyük ölçüde sağlanabilir. Bu amaçla yapılacak girişimlerde tarımsal ürünlere olan dış talebin son yıllarda gösterildiği trendlere dikkat edilmelidir. Örneğin, bu trendler Türkiye'nin üretim seferberliğini buğday, hayvancılık, baklagiller, sanayi bitkileri ve meyve sebze üzerinde yoğunlaştırılmasını gerektirmektedir.

TARIMSAL KAYNAKLAR TARIMDIŞI KULLANIMLARA KAYMAKTA

Özellikle II. Plan döneminin sonlarından başlayan hızlı sanayileşme ve kentleşme süreci sonucu toprak ve su kaynaklarına karşı rakip kullanımlar artmıştır. Örneğin, sanayileşmenin hızla yayıldığı Çukurova Bölgesinde yapılan bir araştırmada, 1956 — 1975

döneminde sanayide kullanılan tarım toprakları oranının yüzde 1500 artmış olduğu saptanmıştır. Buna göre, verimli tarım toprakları ve sulama alanlarında tahrip edici sanayilerin yayılmasını önlemede ilgisiz ve yetersiz kalınmış, bazı bölgelerin en verimli topraklarında bu tür sanayiler yayılmaya devam ettiğinden, tarımsal üretim ciddi olarak tehdit edilmeye başlanmıştır.

NASIL BİR POLİTİKA İZLENMELİ ?

Türkiye'de ekonomik darboğazın hafifletilebilmesi için, daha uzun bir süre, temel mallar üretimine ağırlık veren, döviz gelirini artırıcı bir ihracat, tarım ve sanayileşme modeline gereksinme vardır. Bu konuda alınacak önlemlerin temel amacı üretim yapısının son yıllardaki trendlere uygun olarak yeniden yönlendirilmesi ve verimliliğin artırılması ve verimliliğin artırılması olmalıdır.

Dengeli beslenme sanayileşmenin gerekleri ve dışatımın artırılması tarımda hayvansal ürünler hububat gurubu içinde buğday sanayi bitkileri ve orman ürünlerine ağırlık veren ve kaynaklarının bu alanlara kaydırılmasını gerektiren politikaların izlenmesini zorunlu kılmaktadır.

Tarımda işletilebilen toprakların sınırına yaklaşılması, birim alandan verimi arttıracak sulama gübreleme toprak koruma ve iyileştirme gibi önlemlere yönelmeyi gerektirmektedir. Bu gibi verim artırıcı önlemlerin bu güne kadar arzu edilen düzeye ulaşmamasının başlıca nedeni geniş ölçüde finansman ve dağıtım sorunlarıdır. Örneğin, ülke düzeyindeki 8.5 milyon hektarlık sulanabilir arazinin sadece yüzde 23.0'ü halen sulanabilmektedir. Bu nedenle, sözkonusu finansman sorunu Plan ve programlarda bu alan için ayrılan yatırım oranlarının yükseltilmesi ve etkin dağıtımı ile giderilebilir.

Ülkede yaygın olarak görülen geçimlik düzeydeki üretim yerine pazara dönük üretimi teşvik için de ulaşım ağı, pazarlama alt yapıları, istikrarlı fiyatlar, etkin bir kredileme ve üretici örgütlenmesi gibi alanlarda bazı önlemlerin ivedilikle alınması gerekmektedir.

Bugüne kadar tarım kesimine yeterli ilgi gösterilmediğinden bu sektörden sağlanan vergi yükü de sembolik düzeyde kalmıştır. Örneğin 1975 yılında toplam gelir vergisi içinde tarımın payı yüzde 1.4 dür. Oysa tarımın etkin vergilendirilmesi, sektörler arasında vergi yükü dağılımını daha adaletli kılmak, Devletin vergi gelirleri-

ni artırmak ekonomik kalkınmayı hızlandırmak gibi etkilerinden başka gelir ve mülk yetin yeniden dağıtım fonksiyonlarına da sahiptir.

Tarımsal arazilerin ve su kaynaklarının tarım dışı amaçlarla kullanımını önlemek için kaynak kullanımında öncelikleri ve sanayi yeri seçimini belirleyen yasaların yeniden düzenlenmesi de bir zorunluluk olmuştur.

Planlı kalkınmanın mutlak bir zorunluluğu da Planın amaçları ve araçları arasındaki çelişki ve tutarsızlıkların giderilerek Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) na yeniden işlev kazandırılmasıdır.

Her şeyin ötesinde de kısa, orta ve uzun dönem önlem ve kararları alınırken ilgili kuruluşların eşgüdümlü davranarak Ülke gereksinmelerinin karşılanmasında ekonominin dışa bağımlı durumu getirilmesi yerine milli kaynaklara ağırlık veren içe dönük üretim yapısı teşvik edilmelidir.

KAYNAK : DPT., Kalkınma Planları, çeşitli yıllara ait Programlar ve icra Planları.

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE TARIMSAL POLİTİKALAR TARIMSAL EĞİTİM VE ÖRGÜTLENME ÇALIŞMALARI

Sami DOĞAN (*)

PLANLI DÖNEM ÖNCESİ TARIM POLİTİKALARI VE TARIMSAL GELİŞME

Genç Türkiye Cumhuriyeti 1923 Yılında, Balkan Savaşlarının Birinci Dünya Savaşının ve ulusal Kurtuluş Savaşının büyük yıkımları ve acıları üzerine kurulmuştur.

Türkiye üçüncü dünya ülkeleri içinde ilk ulusal kurtuluş savaşını vererek tarihsel rolünü oynamış ve yine kendine özgü planlama modelini ortaya koyarak planlı kalkınmanın başarılı ürünlerini 1930'lu yıllarda elde etmiş bir ülkedir. İkinci Dünya Savaşı sonunda bu plan tipi bütün batı bloku ve üçüncü dünya ülkelerinde üzerinde durulan en önemli konulardan biri olmuştur.

Ancak 1923'lü yıllarda ülkemiz gerek yetişkin eleman açısından, gerekse üretime ayrılabilen sermaye kaynakları açısından son derece fakir ve üretim miktarı 1913'lerin gerisinde bulunuyordu. Üretim üniteleri bazında ve üretim bilgileri düzeyinde pazara açılmayan kapalı bir ekonomi düzeni hakimdi. Bu nedenle 1923 İzmir iktisat kongresinde kabul edilen liberal ilkelerin bir iktisat politikası olarak ekonomi üzerindeki etkinliği gecikiyor, gerçekleşmiyordu.

Bu arada 1929'larda gelen Dünya Ekonomi Krizi, Cumhuriyetin kalkınmakta olan ekonomisinde şanssız bir dönem yaratacak tarımsal nitelikli olan ekonomiyi sarsarak, 1926'lara kadar hızla yükselen tarım ürünleri fiyatlarının azalarak 1932'lerde en düşük düzeylere inmesine neden olacaktır. Buna karşılık sanayi ürünlerini satın almak için ödenen tarım ürünleri miktarı artacaktır.

(*) TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı

Bilimsel ekonomik kavramdan hareketle; Devlet, nüfusun ve ekonomik faaliyetin büyük çoğunluğunun oluştuğu kırsal kesimin pazar ekonomisini geliştirici yönde girişimlerde bulunma gereğini duydu. Eğer köylü büyük ölçüde ürettiğini pazarda satar ve gereksinim duyduğu mal ve hizmetleri pazardan satın alırsa ekonomide bir dinamizm yaratabilecek ve sektörler arası akış doğabilecekti.

Bunun için öncelikle ülkenin çeşitli yörelerindeki arz ve talep dengesinin sağlanması gerekiyordu. Devlet bu konuda demiryolları yapımı ile denizyolları tesislerinin gerçekleştirilmesinde büyük gayretler sarfetti.

Öte yandan kırsal kesimin üretimini arttırıcı tedbirler ele alınarak Devlet bir taraftan traktör, pulluk, selektör, triyör vb. gibi araçların ithal ve dağıtımında büyük kolaylıklar gösterirken, bunların çiftçiler tarafından satın alınmasında uygunluklar sağlandı.

Köylünün Devlet ve Pazarla olan ilişkilerinin genişlemesi ve gelişmesinde kırsal kesimin arz ve taleplerini birleştirmede Devletin ekonomi politikasına katkısı açısından kooperatifçilik bir yöntem olarak ele alındı ve üzerinde duruldu.

Atatürk'ün ender Devlet adamlığını bir kere daha kanıtlayan bu hareketten amaç üretimi arttırıcı kredi olanaklarını geniş bir çiftçi kitlesine ulaştırarak, bu kredilerle girdi kullanım alanlarını genişletmekti. Bütün bu tedbirlerle üretim düzeyi artarak, büyük miktarlara ulaşarak buğday v.b. gibi tarımsal ürün ithalatı yavaşlamıştı.

Lakin, 1929 Dünya Ekonomi Krizi, Tarımsal karakterli Türkiye Ekonomisini de büyük ölçüde etkileyerek çiftçi eline geçen fiyatlar da önemli düşmeler meydana getirmiştir. Fiyatların düşüşü ilk yıllarda fazla üretime bağlanmışsa da bu yanlış ve olumsuz yargı yine Atatürk'ün tarihsel sezgisi ile önlenmiştir. Sadece üretimi arttırma ve ürünleri nakledecek taşıma filosunun oluşturulmasının yeterli olmadığı, tarımsal üretimin sanayi ile çerçevesizliğinin sanayi ile tarımın birbirini karşılıklı olarak etkilemesinin kalkınma açısından son derece önemli olduğu vurgulandı. Kalkınmada başarı, Sanayi kesiminin finans kaynağı olan tarımsal üretim artığının geniş ölçüde denetlenmesine ve sanayi üretimi ile bu artık arasında fonksiyonel bir ilişkinin kurulabilmesine bağlıydı. Bunun için bir yandan tarımsal ürünleri işleyen veya tarıma girdi sağlayan

sanayilerin Devlet eliyle planlı bir şekilde uygulamaya konulması diğer yandan tarımsal pazarların yine büyük ölçüde Devlet denetimi altına sokulması politika olarak benimsendi.

Böylece Devlet, elindeki hammadde stoku ile tarım ürünleri piyasasındaki aşırı fiyat dalgalanmalarını önleyecek, yöne kendi denetiminde bulunan sanayi ürünleri fiyatları ile tarım ürünleri fiyatları arasındaki fiyat paritesini kullanarak sanayi için tarımdan finans olanaklarını kontrollü bir şekilde yaratabilecekti.

Bu politika kapsamında sanayie büyük bir ağırlık verilirken Devlet 1932'de «Buğday Koruma Kanunu» ile hububat alımlarında bizzat 1935'de «Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri Hakkında Kanun» la dolaylı olarak tarımsal ürün ticaretine giriyordu. Tarım Satış Kooperatifleri yasasında kooperatiflere, ürünleri satma yanında, işleme girdileri temin ve üretme gibi işlevlerle sanai faaliyetlerde bulunma olanağı da veriliyordu.

Atatürk'ün 1935 yılında C.H.P. kurultavını açarken, 1932' dan sonra uygulanan ekonomi politikasını değerlendirişi şöyledir:

«Geçen dört yılın başlıca işlevi ekonomi alanında olmuştur. Birçok ülkeler, dünya buhranı karşısında sarsılmış ve umutsuzluğa düşmüşken biz bu büyük felaket karşısında hiç irkilmedik.

Yurdun ekonomisini yeni bir düzene yöneltmiş bulunuyoruz. Uluslararası ticareti denkleştirerek, iç pazarı harekete geçerek kendimizi korumağa başladık. Asıl önde tuttuğumuz iş, geniş bir endüstri programını gerçekleştirmeğe başlamak olmuştur. Bu program tamamiyle gerçekleştiği gün, şüphesiz yurttaşın geçimi hissolunacak derecede genişleyecektir.

Tarım ve Endüstri hareketlerimiz birbirini kollayan tedbirlerle yapılmaktadır.

Görüyorsunuz ki arkadaşlar, yepyeni bir güdümlü ekonomi düzeni kurmakla meşgulüz.»

PLANLI DÖNEMDE TARIM POLİTİKALARI ve TARIMSAL GELİŞME (1963 — 1981)

A) Planlı Dönemde Tarım Politikalarının Genel Esasları
Türkiye tarımı, teknik ve ekonomik girdilerin kullanımı ve düzeyi bakımından sürekli bir değişim ve gelişim içinde olup, Cum-

huriyetten bugüne tarımsal üretimimizde önemli artışlar sağlanmıştır.

Türkiye tropik iklim dışında hemen her türden iklim koşullarının bir araya toplandığı, çok çeşitli tarımsal ürün elde etme olanağına sahip bir ülkedir. Bugünkü tarımsal üretim düzeyi ile dünyanın kendine yeterli sayılı ülkelerinden birisi olmasına rağmen gerek hızlı nüfus artışı ve gerekse tarımsal ürünler dış satımını artırma gereksinimi ülkemizin şimdiki üretim düzeylerini aşmasını ve düşük olan verimliliğin arttırılmasını zorunlu kılmaktadır.

Tarımda verimliliğin arttırılmasında ve üretim artışında doğal kaynaklarımız yüksek bir potansiyele sahipse de bu potansiyelin harekete geçirilmesinde planlama, alt yapı, araştırma, yayım, örgütlenme ve destekleme ana konularında devlet eşgüdüm ve etkinliğine gereksinim vardır. Kırsal nüfusumuz, kentlere yönelik iç göçler ve endüstrileşme gibi nedenlerle giderek azalsa bile toplam nüfusumuzun 2/3 ünü oluşturmaktadır. Bu durumda ülkemiz tarımında emek — yoğun bir programlamanın gereği vardır.

Tarımsal üretimde kullanılan girdilerin karşılanmasında dışa bağımlılığın giderilmesi, girdilerin geliştirilecek tarım endüstrimiz ile kendi ülkemizde üretilerek döviz kaybının önlenmesi ve ucuz girdiler ile üretimimizin arttırılması başlıca tarım politikası olarak benimsenmelidir.

Günümüzde hızla gelişen ekonomik şartlar planlama çalışmalarını güçleştirmekte ise de 1963 — 1981 yılları arasında geçen 18 yıllık plan uygulaması bu güç şartlar altında ülke gerçeklerine uygun, tutarlı planların hazırlanmasında önemli deneyimler kazandırmıştır.

Tarım sektörünün gelişmesi Birinci Beş Yıllık Plan döneminde % 3,2 İkinci ve Üçüncü Beş Yıllık Plan dönemlerinde % 3,5 olarak gerçekleşmiştir.

1968 yılı sabit fiyatlarına göre 1963 — 1978 yılları arasında tarım sektörü yılda ortalama % 3,3 gelişme göstermiştir.

1979 yılında tarım sektörünün gelişme hızı % 3,4 olmuştur.

1980 yılında ise, tarım sektörü Devlet İstatistik Enstitüsü tahminlerine göre % 2,0 ve Devlet Planlama Teşkilatı tahminlerine göre ise 3,0 oranında gelişmiştir.

Türkiyenin tarımsal üretimindeki gelişmesi Dünya tarımsal üretimindeki gelişme ile karşılaştırıldığında 1971 — 1979 yılları arasın

daki gelişmiş ülkelerin tarımında büyüme hızı yılda ortalama % 2,2 ve gelişmekte olan ülkelerin % 2,4 olmasına karşın Türkiye'nin %, 4,0 olması bu sektörde önemli bir artış olduğunu göstermektedir.

Planlı dönemde, tarım sektörü genel ekonomi içindeki yeri dik kate alınarak planlanmış ve tarım politikasının ilkeleri planların temel hedefleri olarak benimsenmiştir.

Tarım politikası hedefleri şöyle belirlenmiştir.

1 — Tarım sektörünün gelişme hızını ekonomik gelişmeyi yavaşlatmayacak ekonomide dar boğazlara ve enflasyona yol açmayacak düzeyde tutmak,

2 — Tarımsal üretimi arttırarak, artan nüfusun gıda, gelişen endüstrinin hammadde ihtiyacını karşılamak ve ihracatı arttırmak ekonomiyeye kaynak yaratmak.

3 — Beslenme düzeyini düzeltmek, özellikle dengeli beslenmeyi sağlamak için hayvansal proteinli besin maddeleri üretimini ve tüketimini arttırmak,

4 — Sektörler arası gelir farklılığını azaltmak, işsizliğin önlenmesine yardımcı olmak, tarım dışı kesimlerin iş yaratma imkanlarının üstünde köyden kente göçün yarattığı düzensiz kentleşmeyi önleyerek planın sosyal amaçlarının gerçekleştirilmesini.

5 — Arazi kullanımında uzun vadeli dengeyi sağlayarak, planın uzun vadeli amaçlarını, kaynakların uygun şekilde kullanılmasını gerçekleştirmek.

Ayrıca şu konular üzerinde önemle durulmakta ve planlama buna göre yapılmaktadır.

1 — Yeterli teknolojik gelişme sağlanarak tarımın hava şartlarına bağlılığının en düşük düzeye indirilmesine,

2 — Tarımda, teknolojik seviyenin geliştirilmesi ile verimliliğin artırılması için sulama ve toprak muhafaza yatırımlarına ağırlık verilmesine ticaret gübreleri başta olmak üzere girdi kullanımının hızla arttırılmasına

3 — Tarımsal üretimde gelişmenin, verimliliğin arttırılmasına yanında uygun kaynak kullanımı ve ürün bileşimi ile sağlanmasına.

4 — Tarımsal yapının uzun dönemde hızlı ve dengeli gelişmeyi sağlayacak şekilde düzenlenmesine,

5 — Çayır, Mer'a ve diğer yem kaynakları esas alınarak hayvan sayısının artırılması yerine birim hayvan başına verimin artırılmasına,

6 — Meraların islah, bakım, kullanım haklarının düzenlenmesi, özellikle meralardan faydalanma haklarının düzenlenmesine,

7 — Açık deniz balıkçılığının geliştirilmesine

8 — Bitkisel ve hayvansal ürün ihtiyacının yurt içinden sağlanmasının esas alınmasına,

9 — Geleneksel ürünler dışında hububat bakliyat meyve ve sebze gibi ürünlerin ihracatının geliştirilmesine, bu ürünlerde dış talebe uygun nitelikli üretimin geliştirilmesi için yeterli tedbirlerin alınarak devamlı yeni pazarların bulunmasına.

10 — Tarımda destekleme politikasının plan hedeflerinin gerçekleşmesi için etkin bir araç olarak kullanılmasına,

11 — Üretimin geliştirilmesinde ulaşım ağının pazarlama alt yapılarının, istikrarlı fiyatlandırmanın, etkin bir kredilendirmenin ve örgütlenmenin en önemli faktörler olarak ek alınmasına öncelik verilmiştir.

B — PLANLI DÖNEMDE TARIM SEKTÖRÜNÜN GELİŞİMİ

Tarımsal üretim artış hızının Birinci Beş yıllık Plan ile ikinci Beş Yıllık Plan döneminde yılda ortalama % 4,7 ve Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde % 4,5 öngörülmesine karşın % 4,0 ve % 4,2 olarak gerçekleştiği, üç plan hedeflerinin gerisinde kaldığı görülmektedir.

1978 geçiş yılında ise tarımsal üretim artış hızı ortalama % 4,1 öngörülmüş ve gerçekleşme % 3,6 olmuştur.

Tarımsal üretim artışı alt sektörlere göre incelendiğinde; üç plan döneminde bitkisel üretim plan hedeflerine yaklaşırken hayvansal üretim ve su ürünleri özellikle birinci ve ikinci beş yıllık plan dönemlerinde plan hedeflerinin altında kalmıştır.

1978 yılında ise bitkisel üretim plan hedeflerinin üzerinde gerçekleşirken hayvansal üretim plan hedefine yaklaşmıştır. Su ürünleri ise 1977 yılı üretiminin de çok altında kalmıştır.

Planlı dönemlerde hayvansal üretimin tarımsal üretim içindeki payının artması şeklinde tarımda yapı değişikliğinin öngörülmesine karşın Birinci ve İkinci Beş Yıllık Plan dönemlerinde hayvansal üretim değeri plan hedeflerinin gerisinde kalmıştır. Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde ise hayvansal üretim değerinin tarımsal üretim değeri içindeki payı artmıştır.

1978 yılında ise tarımsal üretim değeri içinde bitkisel üretim değerinin payı artarken hayvansal üretim değerinin payı azalmıştır.

Su ürünleri üretim değerinin tarımsal üretim değeri içindeki payı 1962'de binde 6 iken, 1977'de binde 7, 1978'de binde 5 olmuştur.

Planlı dönem yıllarında hayvansal üretimin payının tarımsal üretim içinde azalmasına karşın bitkisel üretimin bileşiminde önemli değişme olmuştur. Hububat üretimi değeri 1962 yılında bitkisel üretimin değerinin % 41.6 sı iken 1978 yılında % 31.1'e düşmüştür. Ancak bu dönemde hububat üretiminin önemli artışına rağmen hububat üretim değerinin payının azalmasının nedeni nisbi fiyat yapısının hububat aleyhine artmasıdır.

B — 1) TARIMSAL YATIRIMLAR

Türkiye, arazi varlığı su kaynakları ve iklim bakımından büyük bir tarımsal üretim potansiyeline sahipse de teknolojik düzeyde yeterli gelişme sağlanamadığından üretim büyük oranda tabii şartlara bağımlıdır ve bu nedenle tarımda verim düşüktür tarımsal üretimde yıldan yıla önemli dalgalanmalar görülmektedir.

Tarımda teknolojik gelişme ve verim artışı yatırım ile girdi kullanımına bağlıdır.

Planlı dönemde sanayi sektörünün öncelikle sektör olarak ele alınması sabit sermaye yatırımları içinde sanayi sektörü yatırımlarına büyük ağırlık verilmesine dolayısıyla tarım sektörü yatırımlarının düşük seviyede kalmasına neden olmuştur.

Ancak; sanayideki gelişmenin tarımsal gelişme olmaksızın gerçekleşmeyeceği ve ekonomik gelişmenin tarımdan ayrı düşünülemeyeceği açıktır. Tarım nüfusun gıda, gelişen sanayiinin hammaddede gereksinimini karşılamak ekonomiye kaynak yaratmanın yanı sıra sanayi mallarının büyük bir pazarıdır. Sanayi ürünlerinin büyük bir kısmının alıcısı tarımsal nüfus olduğu gibi tarım girdileri de büyük bir kısmıyla sanayi ürünleridir.

Ekonomik gelişmemizde tarım sektörünün önemi 1970'lerde daha iyi anlaşılmaya başlanmış tarım yatırımlarının dağılımı incelendiğinde su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine büyük ağırlık

lık verildiği görülmüştür. Ancak su ve toprak kaynaklarını geliştirme yatırımları, plan hedefi ve gerçekleşme olarak, Birinci beş yıllık plan döneminden itibaren giderek azalmıştır.

Buna karşılık traktör makina ve ekipmanı yatırımları Birinci Beş Yıllık Plan döneminde başlayarak hızlı artış göstermiştir ve gerçekleşme her üç plan döneminde plan hedeflerinin üzerinde olmuştur.

Birinci Beş Yıllık Plan döneminde su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesi ile traktör, makina ve ekipmanı yatırımları toplam tarım yatırımlarının % 23,6'sını, İkinci Beş Yıllık Plan döneminde % 23,1'ini ve Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde % 81,3'ünü teşkil etmiştir.

Birinci Beş Yıllık Plan döneminde Kamu Sektörü yatırımları toplam tarım yatırımlarının % 64,7'si iken, İkinci Beş Yıllık Plan döneminde % 57,4'e ve Üçüncü Beş Yıllık Plan döneminde % 43,8'e düşmüştür. Buna karşın Özel Sektör yatırımları aynı dönemler içinde % 35,3'den, % 42,6 ve % 56,2 ye yükselmiştir.

Tarım sektöründe planlı dönemde en önemli yapısal özelliklerden biri olarak küçük üreticilerin varlıklarını sürdürmelerini görmekteyiz. Pazar için üretimi yapan 20 - 200 dekar işletmeler hane ve toprak oranlarının büyük ölçüde koruyabilmişlerdir. Toplumsal açıdan, kırsal alanın kapalı ve kendine yeterli bir ekonomik yapıdan pazar için üretim yapan bir yapıya geçmesi olumlu bir gelişmedir.

Planlı dönemde tarım sektörü, tarımsal artık düzeyindeki hızlı artışlarla sanayi sektörünün girdi gereksinimini karşılamış ve tarım arz yönüyle enflasyonist bir baskıya neden olmamıştır. Tarım yapılacak yatırımların arttırılmasının yanısıra kurumsal ve toplumsal düzenlemelere ağırlık verilerek hem tarımsal üretim arttırılacak ve hem de tarımın sosyal sorunları çözülecektir.

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE TARIMSAL ÖĞRETİM

Uygarlaşma sürecinin belirleyici etkenlerinden olan göçebe toplum düzeninden, yerleşik tarım toplumu düzenine geçiş aşamasına, dünya üzerinde ilk önce ulaşılan bölge Anadolu'dur.

Diğer bir tanımlama şekli ile tarımın bilimsel verilere dayalı bir kültür haline dönüştürülmesi ilk olarak bu bölgede gerçekleştirilmiştir. Nitekim yeryüzünde ilk buğdayın binlerce yıl önce Do-

ğu Anadolu dolaylarında yetiştiği saptanmıştır. Milattan önce 6700 yılından kalma kömürleşmiş buğday daneleri bu bölgemizde bulunmuştur. Dünyanın bu yöresinde yaşayan insanlar, uzun süre kendi çağlarının en gelişmiş yöntemleriyle, tarımla uğraşmışlar ve bilgilerini başka toplumlara aktarmışlardır. Nitekim daha 10. yüzyılda Anadolu insanının yazdığı önemli tarımsal yapıtların varlığı da bu savı doğrulamaktadır. O dönemin değer ölçülerine göre, en ileri tarım tekniklerinin uygulandığı bölgemizde kurulan ve başlangıçta toplumun ve ekonominin gereksinmelerine yanıt verebilecek toprak mülkiyeti ve üretim ilişkilerine sahip Osmanlı Devletinin batı ile ilişkilerinin en ekonomik yönden batıya bağımlılığının artmasına koşut olarak bu düzenli üretim ilişkilerinin bozulduğu gözlenmektedir. Toplumsal değer yargılarındaki çözüme, kaderciliğin toplumun diğer kesimlerinde olduğu gibi tarım kesiminde de hakim unsur haline gelmesine neden olmuştur. Böylece tarımsal üretimin bir bilim ve teknik işi olması yerine, tanrının lütfu olduğu inancı yaygınlaşarak bir tutuculuk kaynağı haline gelmiştir. Tarımsal öğrenim, bundan 135 yıl önce bu tutuculuğa karşı bir tepki olarak İstanbul Yeşilköy'de kurulan ilk tarım okulu ile doğmuştur. Tutucuların yoğun baskı ve saldırıları karşısında ancak iki yıl yaşama olanağı bulan bu okulun kuruluşu olan 10 Ocak günü, tarımda bilimselliğe dönüşün bir başlangıcı olarak kutlanmaktadır.

Tarımda ileri gitmiş bir çok ülkeden daha önce tarımsal öğrenime başlanılmış olmasına karşın, ülkemizde tarımsal öğrenimde süreklilik ancak İstanbul'da Halkalı Yüksek Ziraat Okulu'nun 1891 yunda öğrenime başlaması ile olanaklı duruma gelebilmiştir. Tarımsal eğitimin her düzeyde hız ve etkinlik kazanabilmesi ise Cumhuriyet döneminde gerçekleşmiştir. Bu dönemde gerek orta ve gerekse yüksek düzeydeki tarım okullarını bitiren teknik elemanlar toplumumuzun en büyük kesimini oluşturan köylülerin yaşam düzeylerinin yükseltilebilmesi ve tarımsal üretimin, toplumun ve ekonominin gereksinimlerini karşılayacak düzeye ulaşabilmesi için bilgi ve becerilerini köylülerimizin dolayısıyla toplumun hizmetine sunmuşlardır. Nitekim, tarımsal öğrenimin başlamasından önceki üretim düzeyi ile daha sonraki dönemlerdeki üretim düzeyinin karşılaştırılması durumunda bu gerçek belirgin bir biçimde karşımıza çıkmaktadır.

Cumhuriyet döneminde, 5.7.1927 yılında çıkarılan 1109 sayılı «Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Ali Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının ıslahına ait» yasayla tarımsal öğretim güvence altına alınmıştır.

Bu yasanın çıkmasından sonra Ankara'da yüksek öğretim ve araştırma kurumunun açılmasına karar verilerek 1928 yılında İstanbul'daki Halkalı Yüksek Ziraat Mektebi kapatılmıştır.

Halkalı Yüksek Ziraat Mektebinin 1928 yılında kapatılmasından 2 yıl sonra yani 1930 yılında Ankara'da bir Yüksek Ziraat Okulu açıldı. Açılan bu yüksek okul 1933 yılında Yüksek Ziraat Enstitüsü ismini aldı. Yüksek Ziraat Enstitüsü yasasında açılışından dört buçuk ay önce 20.6.1933 tarihinde yürürlüğe girdi. (2291)

Bu Yasaya göre Yüksek Ziraat Enstitüsü Tabii İlimler Ziraat Veteriner ve Ziraat Sanatları Fakülteleri olarak 4 fakülteden oluşurken, 1934 de çıkarılan bir yasayla İstanbul'daki Orman Mektebi de Orman Fakültesi adı altında katılmış ve fakülte sayısı 5 olmuştur.

Yüksek Ziraat Enstitüsünün bütün öğretim üyeleri 1933 den 1939'a yani 1. Dünya Savaşının patlamasına kadar Rektör dahil Alman Profesörüdür.

Özet olarak denilebilirki, Yüksek Ziraat Enstitüsü, kurulduğu günden itibaren çağdaş anlamda çalışan bir bilim, öğretim ve araştırma kurumu ve genç cumhuriyetin övüneceği bir bilim yuvası olmuştur.

1946 yılında Üniversiteler Yasası çıkıp üniversiteler özerkleşince Y.Z.E. mensupları arasında Fakülte statüsüne girmek eğilimi belirdi. Bunun sonucu 1948 yılında «Üniversiteler Yasasına ek yasa» ile Ziraat Fakültesi ile Veteriner Fakültesi Ankara Üniversitesine, Orman Fakültesi de İstanbul Fakültesine katıldılar.

Böylece 15 yıllık yoğun bir çalışmadan sonra Yüksek Ziraat Enstitüsünün Fakülteleri Üniversitelere katılmıştır. Daha sonra A.Ü. Ziraat Fakültesi daha da genişleyerek yeni disiplinler kurulmuş ve 1953 yılından itibaren de bölüm sistemine geçilmiştir. A.Ü. Ziraat Fakültesi aynı zaman da sonradan kurulan Ege Adana Erzurum Samsun Urfa ve Bursa Ziraat Fakültelerinin öğretim kadrolarını oluşturmak suretiyle ülkemiz tarım öğretiminin bu günkü düzeye gelmesine büyük hizmette bulunmuştur.

CUMHURİYETTEN GÜNÜMÜZE TARIMDA ÖRGÜTLENME

Tarımda hemen her ülkede diğer sektörlerin egemenliği altında varlığını sürdüren bir sektördür. Genel olarak sanayi ve ticaret sektörünün hızlı gelişim süreci içinde tarım, ancak onlara

bağımlı kalarak ekonomik gelişmeden pay almaya çalışmış ve çoğu kez payına düşenle yetinmek zorunda kalmıştır. Bu olgu çağımızda üretici köylünün, kendisinin birey olarak direkt faaliyetinden çok karşılıklı yardımlaşmaya ve grup faaliyetine dayandığı gerçeğini ortaya koymuş ve bu nedenle özellikle belirli bir gelişmişlik düzeyine erişen ülkelerde üretici köylülerin faaliyetleri bu alanda yoğunlaşmıştır. Günümüzde üretici köylülüğünün en önemli fonksiyonlarından birinin örgütlenme olduğu, mevcut gelişmeler ve elde edilen sonuçlarla ortaya çıkmıştır.

Ülkemizde 4 milyonu aşkın üretici köylü ailesi ikili yapı içinde üretim faaliyetini sürdürmektedir. Bir yanda uygun ve dengeli kaynaklara sahip olanlar diğer yanda bunlara sahip olmayan büyük çoğunluk yer almaktadır. Böylece küçük bir kesim yeni ve ileri teknolojiye yararlanır ve iyi koşullar altında yaşamını sürdürürken, diğer büyük kısım bu olanaklardan yoksundur. Öte yandan teknoloji ve tarımsal hizmetlerdeki gelişmeler ve iyileşmeler varolan ikiliğin daha da yoğunlaşmasına ve geleneksel kesimde küçük topraklıların ve topraksızların artmasına neden olmaktadır.

Bu kısa açıklamadan anlaşılacağı gibi az topraklı veya topraksız çiftçilerin tarımsal teknolojiye yararlanmaları ya çok zor olmakta ya da hiç yararlanamamaktadır. Bu nedenle küçük tarımsal işletmelerimizin küçük ölçekli suama ve arazi ıslahı yatırımlarını yapma, ortak makina edinme ve girdi kullanma sorunlarını kooperatif sistem aracılığıyla çözümlenmeleri olanaklıdır.

Bu girişten sonra bugün ülkemizdeki tarımsal kooperatifçiliğin durumuna kısaca değinmek istiyoruz.

Kooperatif hareketi ülkemizde 118 yıl önce Mithat Paşa'nın kurduğu «Memleket Sandıkları»yla başlamıştır.

Cumhuriyet döneminde kooperatifçilik alanında, Ulu önder Atatürk'ün dışında Mithat Paşa gibi önderlik yapan herhangi bir büyük kooperatifçiye rastlanmamaktadır. Bu dönemde kooperatifçilik çıkarılan yasalar yoluyla devletin güdümünde gelişmiştir.

Nitekim Cumhuriyetin ilanından bir yıl sonra 1924 yılında 498 sayılı «İtibari Zirai Birlikleri Yasası» çıkarılmıştır. Bu yasa ile ortakların şahsi ve müşterek kefaleti esasına göre ihracat yapacak müstahsil kredi organizasyonları kurulması öngörülmüştür. Aynı zamanda tarım kredi ve tarım satış kooperatifi gereksinimi bir elden karşılanmağa çalışılıyordu. Fakat bu yasaya dayanıla-

rak girşilen teşebbüsler olumlu bir sonuç vermemiş ve kurulan kooperatifler herhangi bir faaliyet gösterememişlerdir.

1926 yılında çıkarılan 865 sayılı Türk Ticaret yasasında «Ser-maye Şirketlerine» ayrılan VI kısma kooperatiflere ait bir fasıl konulmuştur. Böylece 1926 yılından itibaren Ticret yasasına göre ülkemizde kooperatifler kurulmağa başlamıştır.

Daha sonra 1929 yılında 1470 sayılı «Tarım Kredi Kooperatif-lerine uygun bir şekilde hazırlanan bu yasayla «Kooperatif» kelime-si ilk defa resni literatüre girmiş olmaktadır. Bugün çalışmakta olan tarım kredi kooperatiflerinin en eskileri bu 1470 sayılı yasaya göre kurulmuş kooperatiflerdir.

Cumhuriyet döneminde en önemli girişim 1935 yılında yürürlüğe giren ve halen yürürlükte olan 2834 sayılı Tarım Satış Kooperatif-leri Yasası çıkartılmak suretiyle yapılmıştır.

Ancak ülkemiz kırsal alanında tarım kredi ve tarım satış gibi kooperatifçilik uygulaması eski olmakla beraber kooperatifçiliğin gelişmesinde başarılı olamamışlardır. Bunun en önemli nedenle-rinden biri bu kooperatiflerin tabandan değil üstten zorlanarak kurulmuş olmaları, yöneticilerinin devlet tarafından atanması ve Devlet Ofisi gibi çalışmalarındır.

Ülkemizde demokratik ve özgür kooperatif hareket ise yakın bir tarihte 1964 lerde başlamış özellikle sayısal artışlarına karşın kooperatifçilik politikasındaki yanlışlıklar nedeniyle başarı ve et-kenlik kazanamamışlardır.

Demokratik ve özgür kooperatif hareketin ilk dayanağı ve do-ğuş nedeni olarak 1961 Anayasasının «Devlet Kooperatifçiliği ge-liştirecek tedbirleri alır» hükmünü taşıyan 51. maddesi gösterilebi-lir.

1961 Anayasasından sonra 1965 yılında dış ülkelere işçi sevkini de kooperatif kuran köylülere öncelik tanınması 1969 yılında çıkari-lan 1163 sayılı Kooperatifler yasası ve Kooperatif projeli girişim-lerin devlet tarafından kredi ve hibe yardımlarıyla desteklenmeye başlaması hareketin büyümesini ve hız kazanmasını sağlamış bu-lunmaktadır.

Ancak gerek duyulan gereksinmenin amaçla bağdaşmaması ve gerekse gelişmeleri sağlayan yasa ve yardımların önceden belir-lenmiş bir politikayı içermemesi hızlanan kooperatif hareketin bir

yanda yozlaşmasına ve beklenen etkenliğini kazanamamasına yol açmıştır.

Ülkemizde kooperatif sayılarını, onların ortak sayısını, çalışma alanlarını ve çalışma hacimlerini vb. sağlıklı şekilde belirleyecek istatistik bilgiler çok sınırlıdır. Türkiye'de 1979 yılı sonu itibariyle var olan 34.941 adet kooperatifin 13.941'i tarımsal kesimde faaliyet göstermektedir. Tarımsal kesimde yer alan bu kooperatifler 10 çeşit olup, bunların kooperatif sayıları bakımından en önemlileri köy kalkınma (%52,6) tarım kredi (%15,9) Toprak — Su (%11,2) Orman köylerini kakıdırma (%9,5) ve Tarım Satış (%5,8) kooperatifleridir.

Cumhuriyetten günümüze Tarımsal Kooperatifçilik konusunda yaptığımız bu açıklamalardan sonra kooperatifçilik hareketinin sorunlarını ana hatlarıyla şöylece belirtmemiz olanaklıdır.

a) Devlet tarafından açık bir kooperatifçilik Politikası oluşturulamamış, kooperatif hareketi geliştirecek besleyecek kooperatifçilik araştırma, bilgi üretme ve yayma merkezleri organize edilememiştir.

b) Toplumumuzun sosyo-ekonomik yapısına uygun bir kooperatifçilik modeli geliştirememiştir.

c) Mevcut kooperatifler farklı yasalarla yönlendirilmekte ve kamu kuruluşları ile ilişkileride farklı olmaktadır. Bu durum kooperatifler arasında rekabet doğmasına neden olmaktadır.

d) Kooperatiflerin yayın ve destekleme hizmetlerini yürüten kamu kuruluşlarında oldukça fazladır ve aralarında eşgüdüm yoktur.

e) Kooperatifleşen çiftçi sayısı azdır. Ülkemiz %8,18 kooperatifleşmiş nüfus oranı ile kooperatifleşmesi en az gelişmiş ülkeler arasında yer almaktadır.

f) Kırsal kesim kooperatiflerinin önemli bir bölümünde, kooperatifliğin temel ilkelerinden olan özellikle «Açıklık» ve «Demokratiklik» ilkeleri uygulamada gereğince çalıştırılmamıştır.

g) Kooperatiflerin finansman sorunu dinamik bir yapı içinde uzun vadeli bir çözüme kavuşturulamamıştır.

h) Kooperatiflerin yönetim kadroları yeterince konunun önemi kavrayamamışlardır.

f) Kooperatifler ekonominin farklı sektörlerine yeterince yayılamamış, mevcut kooperatiflerin birbirleri ile, yatay ve dikey yönde ilişkileri gelişmemiş, tarım - sanayi, üretim - tüketim bütünleşmesinde, kooperatif üretim ve ticaret ağı kurulamamıştır.

SONUÇ

Buraya kadar Cumhuriyet döneminden günümüze üklemizdeki, tarımsal gelişmeyi, tarımda eğitim ve örgütlenmeyi ana hatlarıyla anlatmaya çalıştık.

İzlendiği gibi, tarımsal gelişmenin eğitim ve örgütlenmenin Cumhuriyet döneminde belli bir hız ve etkinlik kazandığı görülmektedir.

Ancak bütün bu olumlu gelişmelere karşın, tarımsal üretimin bugün ulaştığı düzeyin, çağdaş toplumlarda ulaşılan düzeyin çok altında kaldığıda yadsınamıyacak bir gerçektir.

Ülkemizde tarımsal sorunların çözülebilmesi için, kısa süreli geçici önlemler yerine köklü önlemlerin alınması zorunludur. Kuşkusuz bu köklü önlemlerin başında tarımın her konu ve sorununu içine alan geniş kapsamlı ve etkili bir tarım politikasının saptanıp uygulamaya konulması gelir, gerçi tarımın türlü konuları için projeler ve programlar hazırlanmış ve uygulamaya konulmuş, hatta kalkınma planlarında tarımla ilgili kimi politikalar saptanmış ve bunların uygulanmasına ilişkin bir takım ayrıntılarda yıllık programlarda yer almıştır. Ama saptanıp önerilen bu politikaların uygulaması sırasında yapılan bölük pürçük çalışmalar tarımın genel yapısı içinde koordine edilememiş ve istenilen politika bu güne değin oluşmamıştır.

Bu genel değerlendirmeden sonra çözüm önerilerimize başlıklar halinde değinmek istiyorum.

— Son şeklini alan Toprak Reformu yasası bir an önce çıkarılmalıdır.

— Tüm yurt düzeyi Toprak Reformu Bölgesi ilan edilmelidir.

— Toprak Reformuna bağlı olarak, nerelerde hangi ürünlere yönelmenin ekonomik açıdan en iyi sonuçları vereceğini belirleyici bir Tarımsal Üretim Planlaması en kısa sürede yapılmalıdır.

- Köylüler - Çiftçiler güçlü kooperatiflerde örgütlenmelidir.
- Üreticinin eğitimine gereken önem verilmelidir.
- Üniversite düzeyindeki tarım öğretimi ülkemizin sosyal ve coğrafi yapısına göre yeniden düzenlenmelidir.
- Çağdaş gereksinmelere uygun ve üreticinin emeğini hakça değerlendiren bir iç ve dış pazarlama düzeni kurulmalıdır.
- Tarım araçlarının, gereçlerinin ve girdilerinin kullanımında verimli ve akılcı düzenlemelere hemen gidilmelidir.
- Tarımsal ürünlerimizin tarımsal sanayide işlenerek dışa satılmasına, öylelikle bu ürünlerden döviz gelirlerimizin artırılmasına özen gösterilmelidir.
- Ziraat Mühendisliğinin etkinliğini ve verimliliğini artıracak yasal düzelemeler bir an önce yapılmalıdır.
- Ziraat Mühendisi istihdam politikası yeniden gözden geçirilmelidir.

Sonuç olarak;

Halkımızın beslenmesi, dışa bağımlı olmayan bir sanayileşme sermaye birikimi, sanayiye hammadde ve tüketim olanağı sağlamak yönünden tarım kesiminin en önemli öz kaynağımız olduğu yadsınamaz.

Halkın büyük çoğunluğu tarım kesiminde yaşayan dışarı-
mında tarımsal ürünler ağırlık taşıyan ve ulusal gelirin büyük kısmı tarım sektöründen sağlanan bir ülkede, tarım kesimi bir yana bırakılarak yada ihmal edilerek sanayileşme ve kalkınma sağlamak söz konusu olamaz.

ÜLKEMİZDE SU ÜRÜNLERİ VE SORUNLARI KONULU AÇIK OTURUMUN DEĞERLENDİRİLMESİ

ERSİN ÖZBEY*

Ülkemiz bir Tarım Ülkesi olup Gıda Maddeleri yönünden kendi kendisine yeterli Dünya'daki 7 - 8 ülkeden biridir. Ancak bugün dünya nüfusunun yarısı bilimsel ve gerçek anlamda aç yada yetersiz beslenmektedir. Bu insanların beslenmesi tüm ulusları ve uluslararası kuruluşları ciddi olarak düşündürmektedir. Dünyadaki gıda üretimindeki artış nüfus artışını karşılayamadığı için çeşitli ülkelerde her yıl yüzbinlerce insan açlıktan ölmektedir. Tarımsal üretim kaynaklarından kullanılabilir sınırların sonuna yaklaşılmış olduğundan artan Dünya nüfusunun gelecekteki başlıca ana besin kaynağı olarak Su Ürünlerine umutla bakılmaktadır. Nüfusumuz yılda % 2.3 oranında artmaktadır. Diğer bir deyimle, her gün sularımıza yaklaşık 3000 kişi daha katılmaktadır. Dengeli bir beslenme için yetişkin bir insanın günde en az 35 - 40 gram hayvansal proteine gereksinimi vardır. Bu gereksinimin karşılanmasında şimdiye dek başvurulan karasal protein üretimi yetersiz kalmakta olduğundan deniz ve iç sularımızda sağlanacak proteinin insanların beslenmesinde bundan böyle önemli bir yeri olacaktır. Bu olgu bir çok araştırmacının diğer kaynaklar gibi Su Ürünleri üretiminin daha fazla nasıl arttırılabileceği konuları üzerine eğilmelerine neden olmuştur.

(x) : Bu yazı, 2 Temmuz 1981 tarihinde Ziraat Mühendisleri Odası ile Ankara, İzmir, Çukurova Üniversiteleri Ziraat Fakültelerinin ortaklaşa olarak Ankara'da düzenledikleri «100. Yılda Türkiye'de Su Ürünleri ve Sorunları» Konulu Açık oturuma konuşmacı olarak katılan Prof. Dr. Doğan ATAY, Prof. Dr. Atilla ALPBAZ, Doç. Dr. Salih ÇELİKKALE ile Dr. Nazmi TEKELİOĞLU'nun sundukları tebliğlerin genel bir değerlendirilmesidir.

Giderek artan tempoda yaklaşık 30 yıldır sürdürülen bu çabalar, özellikle devletin Su Ürünleri konusunda belirli ve tutarlı bir politikasının şimdiye kadar olmaması nedeniyle uzun yıllar olumlu bir sonuca varılamamıştır.

Ancak, Tarım ve Orman Bakanlığına bağlı olarak 1970 yılında çıkarılan 1380 sayılı Su Ürünleri Yasası gereği kurulan Su Ürünleri Genel Müdürlüğü ilk kez bu konudaki faaliyetleri sürdürmek görevini üstlenmiştir.

28 Milyon hektar tarım arazisi için 8 Genel Müdürlük, 10 Milyon Hektar Orman arazisi için 5 Genel Müdürlük, 83 Milyon Baş hayvan için 9 Genel Müdürlük hizmet verirken 3 tarafı denizlerle çevrili ülkemizin 12 Mil'lik balıkçılık sahasının 180.000 Km. lik toplam alanı, toplam uzunluğu 150.000 km. yi bulan Akar suları mız ile toplam alanı yaklaşık 11 000 Km² yi bulan Doğal Göl, Baraj Gölü ve Lagün Gölleri ile çok büyük bir potansiyele sahip olan Su Ürünleri hizmetlerini yürütmek için kurulan Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün kuruluş yasası çıkartılmamış olduğundan hizmetlerin çeşitli kuruluşlar tarafından yürütülmesi sonucu bugüne kadar Su Ürünleri konusunda planlanan ve özlenen gelişme sağlanamamıştır. Bu nedenle 72 Milyon Ton'luk toplam Dünya Su Ürünleri istihsalinin yanında üç tarafı denizlerle çevrili Türkiye'nin yıllık istihsalı sadece 350.000 Ton civarında olup Dünya ülkeleri arasında 40. ncı sıralarda yer almaktadır. Bu geri kalmanın en açık göstergesi yılda kişi başına düşen balık üretim miktarıdır. Örneğin kişi başına düşen yıllık Su Ürünleri tüketimi İrlanda'da 100 Kg, Norveç de 61 Kg, Japonya da 60 Kg, İspanya da 50 Kg, Portekiz de 42 Kg, Fransa da 20 Kg ve Komşumuz Yunanistan da 15 Kg olmasına karşı ülkemizde yaklaşık 8 Kg civarında dır. Ancak, sorunların çözümlenmesi durumunda Su Ürünleri istihsalimizin bu miktarın çok ötesine ulaşabileceğini söylemek mümkündür.

Su Ürünleri yönünden büyük bir potansiyele sahip olan ülkemizde bu konuya köklü ve kalıcı önlemler getirerek üretimi arttırıcı yönde çalışmalar şimdiye kadar yapılmamış, çok sayıda kamu kuruluşu birbirinden habersiz olarak faaliyet göstermişlerdir. DSİ Barajlarda Köy İşleri ve Kooperatifler Bakanlığı Topraksu örgütü ile göletlerde Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğü Orman içi sularda balıkçılık çalışmaları yapmaktadırlar. Ancak, bu çalışmalarda eş güdümlü sağlanamadığı gibi bu örgütlerin asıl uğraşı dalları nedeniyle balıkçılığa ön planda yer verememişlerdir.

Son uygulamada Tarım ve Orman Bakanlığı tek bir Bakanlık şeklinde birleşmesine karşın aynı Bakanlığın içerisinde Su Ürünleri Genel Müdürlüğü ile birlikte Milli Parklar ve Avcılık Genel Müdürlüğüne bağlı Su Ürünleri Daire Başkanlığı vardır. Öte yandan Et Balık Kurumu'nun Trabzon ve Fatsa'daki Balık Unu Fabrikalarında balık unu yapmaktan öteye balıkçılıkla ilgisi bulunmamaktadır. Balıkçılığımızın neden özlenen hedefe erişemediğini açıkça ortaya koyan hizmet dağınıklığına ait bu örnekleri çoğaltmak olasıdır.

Su Ürünleri hizmetlerinin tek kuruluş tarafından yürütülmesi farklı kuruluşlar arasındaki hizmet kopukluklarının giderilmesi önerilirken yeni kurulması düşünülen kuruluşlara tekrar hizmetlerin bölünmesi eğilimi düşündürücüdür. Kaldı ki 1979 - 1983 dönemine ilişkin Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında; Su Ürünleri ilkeleri ve Politikalar başlığı altında «Çeşitli kamu kuruluşlarına dağılmış bulunan Su Ürünleri faaliyetleri ve yetkileri tek örgüt altında üst düzeyde yeniden düzenlenecektir. Su Ürünleri politikasının yürütülmesinde kamu kuruluşları arasında etkin bir eşgüdüm gerçekleştirilecektir» denmesine rağmen yeni bir düşüncenin eseri olan Deniz Müsteşarlığının çalışma konularının ne olduğu henüz belli değildir. Ancak, şu bir gerçektir ki Su Ürünleri hizmetlerini çeşitli kuruluşlar arasında bölmek başarı yerine başarısızlık getirir.

Konuya bu şekilde girdikten sonra ülkemizde Su Ürünlerine ilişkin sorunları ana hatlarıyla şu şekilde açıklayabiliriz.

1 — Son Beş Yıllık Kalkınma Planında «Su Ürünleri alanında eğitim yapan kuruluşlar, bu alanda gereksinim duyulan yetişmiş insan gücünün karşılayacak düzeye kavuşturulması» gereği vurgulanmaktadır. Yani insan faktörünün ilk planda düşünülmesi gerektiği belirtilmektedir. Bu kuşkusuz herşeyin önünde gelir. İdaresinden Teknik elemanına kadar bu konuda çalışan personelin meslek içi eğitimi kurs, sempozyum vb. çalışmalarla bilinçlendirilmesi gerekir. Şu anda Türkiye de Su Ürünleri eğitimi için A.Ü. Ziraat Fakültesi bünyesinde Su Ürünleri bölümü, Ege Ü. Fen Fakültesine bağlı Hidrobiyoloji ve Oşinoğrafi bölümü ile diğer Ziraat ve Fen Fakültelerinde kürsü veya dersler şeklinde konuda eğitim yapılmaktadır. Orta dereceli okul olarak İstanbul Beykoz da faaliyet gösteren Su Ürünleri Okulundaki eğitim sistemi arzu edilen düzeyden uzaktır. Bu arada gerek Fakülte seviyesinde gerekse diğer

seviyelerde Su Ürünleri Okullarının açılmasında belirli bir plan ve program izlenmelidir. Aksi halde ya'nışı düzeltmek yeniden yapmaktan zor olabilir.

2 — Devlet kuruluşlarının bir çoğunda son yıllardaki politik çalkantılar ve huzursuzluklar nedeniyle atama'arda elemanın bilgisinden çok politik görüşlerine göre değerlendirilmesi yapılmıştır. Uzun yıllar süren uğraşlarla belli bir bilgi düzeyine konuya olumlu bir bakış düzeyine gelmiş bazı teknik elemanlar bu değişiklikler sonucu ya pasifize edilmişler veya konu dışında bir kuruluşda görevlendirilmişlerdir.

3 — Su Ürünleri kaynaklarının bilimsel esaslara göre kullanılmasını sağlamak amacıyla deniz ve iç sularımızda avlanabilir stok saptamaları yapılmalıdır. Bunun için bölgesel veya ülkesel projeler oluşturulmalı gerekirse bilimsel kuruluşlarla ortaklaşa güdümlü projeler yaptırılmalıdır. Hatta zorunluluk duyulduğunda Uluslararası kuruluşlardan Ekonomik ve Teknik Eleman desteği sağlanmalıdır.

4 İyi bir avcılık için iyi malzeme gerektiği hiç bir zaman unutulmamalıdır. Bu gün için balıkçılığımızın esas problemi balıkların nasıl avlanacağı değil, nasıl avlıyacağını bildiği balığı avlamada kullanacağı malzemenin usulüne uygun olmamasıdır. İyi bir tekne, sağlam ve güçlü motor, sağlam ağlar, güvenli hatlar soğuk hava depoları ve buna benzer pek çok malzemenin ucuza ve istenildiğinde sağlanabilmesi çok önemlidir. Balıkçının ihtiyaç duyduğu en önemli malzeme ağıdır. Avın başarısı ise büyük ölçüde ağın kalitesine bağlıdır. Ağ ülkemizin yıllardan beri çözemediği bir sorundur. Ancak son yıllarda Ağ konusunda yerli sanayimizin önemli bir gelişme kaydettiğini söyleyebiliriz. Ancak, Ağ yapımını denetlenmesi ve balıkçılarımızın gereksinimleri doğrultusunda üretim yapmaları sağlanmalıdır.

5 — Balıkçı Devlet veya Kooperatifler kanalıyla modern Av araç ve gereçleriyle donatılmalı, bu konuda kolaylaştırıcı düzenlemelere gidilmelidir. Ayrıca ülkede bu tür Av araçlarının ileri teknoloji düzeyinde üretilmesi yönünde teşvik ve destek önlemleri alınmalıdır.

6 — Su kaynaklarımızdan gerçek anlamda yararlanabilmek için avlanma teknolojisi geliştirilmeli, aramalar, avlanmalar ve balık stoklarının korunması balık üretiminde tutarlılık sağlayacak biçimde düzenlenmelidir.

7 — Bu günkü durumda üretim kapasiteleri düşük ve ekonomik olmayan balıkların bulunduğu Su Ürünleri kaynakları zaman geçirilmeden etüd edilmeli ve ekonomik balık türleriyle balıklandırılmalıdır. Bunun için gerekirse ilgili yerlerdeki Su Ürünleri Bölge Müdürlükleri nezdinde araştırma birimleri geliştirilmelidir.

8 — Su Ürünleri konusuyla ilgili çeşitli kuruluşlar arasında etkin ve yakın iş birliği sağlanmalı ve Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün Başkanlığında yılda en az bir kez toplanması gereken danışma konseyine işlerlik kazandırılmalıdır.

9 — Av yasaklarına kesinlikle uyulmasını sağlamak amacıyla Su Ürünleri Genel Müdürlüğüne bağlı Su Ürünleri Koruma Kontrol Örgütünün yanısıra Polis, Jandarma gibi yerel kolluk kuvvetlerinin daha etkin bir biçimde görev yapmaları sağlanmalıdır. Ayrıca mülki amirlerin ve adli mercilerin de konuya gereken önemi vermeleri sağlanmalıdır.

10 — Balıkçıların av araç ve gereçlerini daha kolay sağlamlarına olanak tanıyacak düzeyde ve bugüne oranla daha düşük faizle ve uzun vadeli kredi verilmelidir. Kredi alımındaki bürokratik formalitelerin asgariye indirilmesi teminat konusunda kolaylıklar sağlanması balıkçılığımızı güçlendirecek olup bugün için kıyıda balıkçılığı düzeyinde avlanan balıkçılarımızın kıyı ötesine ve hatta gerekli bilgi ve deneyimi kazandıktan sonra açık denizlerde avlanmalarına olanak salanmış olacaktır.

11 — Kıyı balıkçılığı safhasından kıyı ötesi ve ilerde ülkemiz için düşünülen açık deniz balıkçılığına geçmemiz için balıkçılarımızın denizlerdeki can ve mal güvenliğinin sağlanmasında önemli bir araç olan balıkçı teknelerinde telsiz kullanımı yönündeki yasal engeller şimdiden kaldırılmalıdır. Bu amaçla kuruluşunu övünçle izlediğimiz yerli telsiz sanayiimizin bu amaçlarada uygun telsiz üreterek balıkçılarımızada yararlı olmasının sağlanması bu konuda

çok önemli bir aşama olacaktır. Telsiz ile güvenliği artmış olan balıkçılarımız kıyılardan çok ötelere uzaklaşmada korku duymuyacaklardır. Öte yandan balıkçılığın 20. Asırda kazandığı en önemli gelişmelerden olan Eko Sounder dediğimiz diğer bir değişle balık bulucuların ucuz bir biçimde sağlanması bu konudaki döviz kavbının önlenmesi amacıyla en kısa süre içerisinde yerli sanayimizin kurulması devletçe sağlanmalıdır.

12 — Kooperatifleşme hareketinin hızlandırılması için gerekli yasal ve denetim düzenlemeleri yapılmalıdır. Bu yönde kurulmuş çoğu kooperatifin aile yada muvaza Kooperatifleri yapısından kurtarılın gerçek üreticive varar sağlayacak bir biçime dönüştürülmesi sağlanmalıdır Öte yandan gerek su ürünleri dış satımlarının gerekse av arac ve gerek dış alımlarının doğrudan bu kooperatiflerce gerçekleştirilmesi düzeni getirilmelidir. Bu arada balıkçılıkla uğraşanların sosval bir güvence altına alınmaları gerekmektedir. Aksi taktirde bu işle uğraşanların g'lererek azalması söz konusudur. Bu daş şüphesiz üretimi olumsuz yönde etkileyecek bir olaydır.

13 — Balıkçılığımızın gelişmesi açısından balıkçı motorları ve gemilerinin fırtınalı havalarda korunması için balıkçı barınaklarının sayısı ve kalitesi artırılmalıdır. Barınak sayısı arttıkça kullanılan teknelerin tonajı ve motor gücü artacak ve sonuçta üretim miktarında önemli ölçülerde artış olacaktır.

14 — Üretim alanlarında iyi organize olmuş balık hanelerin kurulması ve işletilmesi zorunludur. Bunların yönetsel sorunuda bölgesel kamu yönetimlerini getireceği ilkeler çevresinde çözümlenebilir.

15 — Bugün için önemli bir eks'k'likte balık ve işlenmiş ürünlerinin bozulmadan uzun süre saklanabilmesine olanak sağlayacak soğuk zincirin yeterince kurulamamış olmasıdır. Bu sorunun mutlak çözümü gerekir. Aksi takdirde ülkemizde protein açığının kapatılması mümkün olamayacaktır.

16 — Soğuk zincirin yetersizliği nederiyle kıyı bölgelerimizde istihsal edilen balığın önemli bir kısmı balık unu ve yağı fabrikalarında hayvan yemi yapımı için değerlendirilmektedir. Ancak kurulan bu fabrikaların kapasitesi Türkiye'de yakalanan balığın yaklaşık

1,5 katını işleyebilecek bir düzeye ulaşmıştır. Bu durum plansızlığın bir sonucu olup sermayenin atıl bir sahaya yatırılması anlamını taşır.

Burada temel prensip avlanan balıkların öncelikle insan gıdası olarak kullanılmasını sağlamak olmalıdır. Elbette ki bunun manası balık unu sanayiye gelişmesine karşı olmak değildir. Ancak, ilk planda insanlığın hizmetine sunulması gereken balığın un şekline çevrilererek hayvan yemi olarak kullanılması da doğal olmayan ancak en son çare olmalıdır. Avlanan balığın süratle tüketim merkezlerine gönderilmesi temel amaç olmalı, bu yapılamıyor ise soğuk hava depolaması ile balığın az olduğu dönem'erde pazarlanmasının düşünülmesi veya konserve sanayinde kullanılması planlanmalı ve en son çare olarak yem yapma yollarının aranması en akılcı yol olacaktır.

17 — Her türlü kirletici «Sanayi, Kanalizasyon ve Kentsel» artıkların arıtılmaksızın su rezervuarlarına bırakılmalarına kesin izin verilmemeli ve bu konuda mevcut olan 1380 sayılı yasanın ilgili maddeleri ve bunlara bağlı tüzük hükümleri günün koşullarına göre yeniden düzenlenmelidir.

18 — Su ürünlerimizin dış ülkelerde iyi bir pazar bulabilmesini sağlamak amacıyla yurt dışındaki tarım ve ticaret ateşelerimizin bu yönde daha etkin görev yapmalarını sağlanmalıdır.

19 — Kültür balıkçılığının gelişip yaygınlaşmasına çalışmalı ve bu konunun taşlık, bataklık, sazlık ve taban suyu yüksek olan tarımda kullanılmaya elverişsiz arazilerde geliştirilmesine özendirici önlemler alınmalıdır. Böylece tarımda kullanılması olanaksız yada verimli olmayan arazilerin önemli bir hayvansal protein üretiminde kullanılması olanağı bulunacaktır. Ayrıca deniz kenarlarındaki uygun koy, körfez ve lagünlerin de geliştirilmesi ve ıslahı yoluna gidilmelidir.

20 — Kurulması düşünülen balık yetiştirme işletmelerinin yerleri ilgili teknik elemanlarca görülerek en uygun yerler seçilmelidir. Ayrıca projeler uzman elemanlarca hazırlanarak Su Ürünleri Genel Müdürlüğünün belirleyeceği daha gerçekçi kıstaslar esas alınarak onaylanmalıdır.

21 — Kùltür balıkçılığı yapan yetiştiricilerin yavru, yumurta ve damızlık gereksinmelerini başlangıçta devlet eliyle karşılanmasına gayret edilmelidir. Kurulmuş olan tesislerin kapanmalarının önlenmesi ve atıl durumdan kurtarılması yolunda önlemler alınarak gerekirse devlet eliyle yardım edilmelidir. Ayrıca ucuz ve kaliteli balık yemi sağlanmalıdır.

22 — Kùltür balıkçılığında zaman zaman ortaya çıkan hastalık sorunları ele alınmalı ve bu konuda eleman yetiştirilmelidir.

23 — Ekonomik önemi olan Su Ürünlerinin doğal kaynaklarını zenginleştirilmesi amacıyla üretilerek yavrularının denizlerimize salıverilmesi sağlanmalıdır. Hayvan yetiştiriciliği ve tarımı bugün büyük ölçüde kontrolü altına almış olan insanoğlunun denizleri de sadece avcılık için yararlanacağı alanlar olarak bırakacağı düşünülemez. İnsanlığın denizlerden daha fazla balık avlamak için yapacağı çalışmalar yanında denizleride kendi kontrolü altına almaya çalışmaları devam edecek ve bunu da zamanla başaracaktır. Artık sürekli doğayı sömürme devri kapanmaktadır. Doğaya bir şevler vererek daha fazla verim elde edebilme savaşı başlamıştır. Böyle bir savaşta ÷lkemizin de bazı çalışmalara girmesi kaçınılmaz bir sonuçtur.

24 — Balıkçılığımızın teşvik edilmesi amacıyla tarım ürünlerinde olduğu gibi Su Ürünlerinde de destekleme ve taban fiyatı uygulaması getirilmesi yararlı olacaktır. Öte yandan Su Ürünleri teknoloji yönünden gelişmiş diğer ÷lkelerde olduğu gibi ÷lkemizde de devlet desteği ile her yıl balıkçılık gününün düzenlenmesi sağlanmalıdır.

25 — Tüm bu işlerin etkin ve tutarlı bir devlet politikası ile gerçeleştirilmesi yada yönlendirilebilmesi için 1380 sayılı Su Ürünleri Yasası günün gereksinme ve koşullarına göre yeniden gözden geçirilmelidir. Öte yandan geçmişi 10 yılı aşan Su Ürünleri Genel Müdürlüğü'nün en kısa sürede bir teşkilat yasına kavuşması sağlanmalıdır.

SONUÇ : Ülkemiz Su Ürünleri yönünden önemli bir potansiyele sahiptir. Bu potansiyelden teknik, bilimsel ve yönetsel yönde alına-

cak kısa ve uzun süreli önlemlerle bugünkü verimlilik düzeyinin çok daha üzerinden yararlanılabileceğinden kuşku duyulmamalıdır. Su Ürünleri kaynaklarımızın tam kapasite ile işletilmesi, gerekli olanların ıslah edilmesi ve alınacak bir dizi önlem, teşvik ve destek politikası ile bu kesimden alınacak üretimin bugünkünün bir kaç kat üzerine çıkması sağlanmış olacaktır.

Ziraat Yüksek Mühendisi (*)

SOKAK SÜTÇÜLÜĞÜNÜN SAKINICALARI VE BAZI ÖNERİLER

Doç. Dr. Atilla KONAR

ÖZET

Yaşamın devamı için besin maddelerine olan gereksinme herkesce bilinir. Bu yaşam sürecinde, küçüklerin bedensel ve zihinsel gelişmesi ile okullardaki başarısı, büyüklerin ise iş hayatındaki verimli ve sağlıklı çalışması veya sporcuların başarılı bir spor hayatı, öncelikle kişinin iyi beslenmesinden geçer.

Bu nedenle, besin maddeleri hakkında genel bir bilgi sahibi olmak ve bu konularda bilinçlenmek, sağlıklı ve başarılı bir yaşamın kapısını aralayacak olan etmenlerin başında gelir. Örneğin toplumda kaç kişi doğanın belkide en değerli bir besin maddesi olan süt ile ilgili temel bir bilgiye sahiptir. Çiğ, pastörize veya kaynamış sütlerin özelliklerini, hangisinin daha yararlı olduğunu veya ailelerin en değerli varlıkları olan küçük çocuklara, kapıya kadar gelen sokak sütçüsünden bir süt alıp içirildiğinde, bu yavrulara iyilik mi yoksa kötülük mü yapıldığının, binbir güçlükle kazanılan para ile yarar mı yoksa zarar mı satın alındığının, bilincinde olan kaç kişi vardır?

İşte bu soruları cevaplama ve olanakların toplumca daha bilinçli ve doğru olarak değerlendirilmesinde, besin maddeleri ile ilgili bilgilerin kamuya iletilmesinde yarar vardır. Bu nedenle süt gibi değerli bir gıdadan en fazla yararı sağlamada, aşağıdaki kısa bilgiler bize yardımcı olabilir.

GİRİŞ

Süt, yeni doğan yavrunun yaşaması için gerekli bütün besin maddelerini içinde bulunduran ve memeli canlıların sağladığı çok değerli bir gıdadır diye tanımlanabilir.

Bugün bilimsel araştırmalar sayesinde açıklığa kavuşmuş önemli özelliklerinin daha henüz bilinmediği eski devirlerde bile, sütün değerini vurgulayan sözlere dini kitaplarda yer verilmiştir. Bu kitaplarda Cennet «İçinde Süt ve Bal İrmakları Akan Bir Ülke» olarak tanımlanmıştır. Eski'lerin Süte ve bu nedenle süt hayvanına, bir çeşit kutsallık verecek düzeyde vurguladıkları «Sütün Önemi», zamanımızda bilim adamlarının «Süt, genç - ihtiyar, hasta - sağlam, herkesin hem ekmeği ve hemde etidir» gibi sözleriyle ortaya konmaktadır.

Hergün içilen bir iki bardak süt veya tüketilen süt ürünü vücudun günlük gereksinmesi olan protein, yağ, karbonhidrat, mineral, madde ve vitaminlerin önemli bir kısmını sağlar. Böylece, fiziksel ve zihinsel gelişmenin yanı sıra, yıpranan vücut hücrelerinin tamiri ile sağlıklı bir yaşam ve verimli bir çalışma için, gerekli besin maddelerinin büyük çoğunluğu dengeli ve kolay bir şekilde sağlanmış olur.

Çiğ Süt — Tehlike

Yukarıda belirtildiği gibi süt, büyük canlılar için değerli bir besin maddesi olduğu kadar, diğer çok küçük canlılar için iyi bir besin kaynağıdır. Özellikle mikroorganizma dediğimiz, gözle görülmeyen canlılar için de süt, son derece uygun bir gelişme ve besin ortamını o'uşturur. Nitekim, çiğ sütlerde bol miktarda üreyebilen mikroorganizmalar 2 esas grupta toplanabilir. Bunlar, bilim dilinde «Patojen» denilen ve hastalık yapanlarla, «Saprofit» patojen olmayan yeni hastalık yapmayan çeşitten mikro-organizmalardır.

Bu mikroorganizmalar, ya hasta hayvanlardan doğrudan doğruya veya çoğunluk olduğu gibi çevreden, süt sağımcılarından veya sağımda kullanılan alet ve ekipman'a sonradan süte geçer. Ne kadar dikkat edilirse edilsin, çiğ süte kolayca bulaşan bu zararlı organizmalar, bulaşmayı takiben sütte süratle çoğalırlar. Bu çoğalma sonucu olarak, en basitinden ortamdaki asitliği arttırıp o sütün ekşimesi ve kesilmesi sonucu ekonomik bir zarara sebep olurlar. Diğer taraftan ve daha önemli olarak çok çeşitli ve yaygın hastalıklara neden olabilirler. Araştırmalarda, bir günde sadece bir damla sütün içinde, 50 milyondan fazla zararlı mikroorganizmanın gelişebildiği saptanmıştır. Bu asrın başlarında salgın hastalıkların görüldüğü, bazı ülkelerde, özellikle içilen çiğ sütün, 1 ml'sinde, 150/200 milyon gibi çok yüksek sayıda mikroorganizmaya rastlanıldığı rapor edilmiştir.

Amerika'da 1908-1932 yılları arasında, New York ve Massachusetts'da binlerce kişinin ve Ağustos 1935 te Danimarka'da 10.000 kişinin etkilendiği boğaz enfeksiyonlarının ve ayrıca Hollanda, Almanya, İngiltere ve Gallerde görülen çeşitli yaygın hastalıkların nedeni, işlenmeden ve kontrolsüz olarak buralarda satılarak tüketilen «çiğ sütler» bulunmuştur. Gerçektende sağlık şartlarına ve tekniğine uygun olarak elde edilmemiş ve işlenmeden tüketilen çiğ sütler, veremden-tifoza, difteri'den dizanteriye kadar sayılamıyacak sayıda birçok hastalık etmenlerini içerisinde barındırabilir. Bu nedenlerle bugün teknolojisi ileri ülkelerde, kontrolsüz çiğ süt veya pastörize edilmemiş sütlerin sokaklarda satılması ve tüketilmesi yasaklanmıştır.

Ülkemizdeki Durum - «Sokak Sütçülüğünün Nedenleri»

Ülkemizdeki duruma baktığımızda yıllık süt üretimimizin 5.2 milyon ton'u çoktan geçtiğini görürüz. Türkiye nüfusu 45 milyon olduğuna göre,, üretim de 6 milyon ton kabul edilse bile yılda fert başına ancak 133 kg civarında süt düştüğü hesaplanabilir. Bu fert başına düşen yıllık 133 kg süt tüketiminin 1/5'i yani 26-27 kg. kadarı içme sütü olarak ve geri kalanı ise peynir, tereyağ, yoğurt süt tozu ve dondurma gibi çeşitli şekillerde tüketilmektedir.

Herşeyden evvel kabul edilmesi gereken bir gerçek, fert başına yıllık süt tüketiminizin, birçok batı ülkelerindekileriyle karşılaştırılınca, düşük olduğudur. Diğer ülkelerde tüketilen süt miktarının ancak 1/2, 1/4'i kadar olan, yıllık süt tüketim miktarının bu derece az oluşu, nedenleri çok çeşitli olmakla beraber, sonuç olarak toplumumuzun beslenmesinde süt gibi değerli bir hayvansal üründen henüz yeterince yararlanılmadığı temel gerçeğini ortaya koymaktadır.

Zaten miktarca yetersiz olan bu süt tüketiminin yanı sıra bundan daha önemli bir başka sorun vardır. O da toplumumuzun tükettiği sütün kalitesinin gösterdiği yetersiz durumdur. Ülkemizde sütlerin önemli miktarının tüketicilere maalesef «Sokak Sütçüleri» aracılığıyla ve «Çiğ Süt» şeklinde intikal ettiği izlenmektedir. Çoğunluk sokak sütçülerinden satın alınan, kalitesi şüpheli bu sütler evlerde kaynatılıp besin değerlerini büyük ölçüde yitirdikten sonra tüketilmektedir. Uygulama'da görülen ve arzu edilmeyen bu durumların ortaya çıkışında, tabii ki ekonomik, teknolojik ve sosyal birçok nedenler etkin bulunmaktadır. Tüketicinin, tekniğe uygun olarak işlenmiş, kaliteli pastörize sütü, yeterli ve düzenli olarak bu-

labilmede karşılaştığı zorluklar veya bir yerde ekonomik olanakların sınırlı oluşuda, kapiya kadar gelen çiğ sütün satılmasını kolaylaştırmaktadır. Zaten bu gibi nedenlerle, modern süt fabrikalarının bulunduğu büyük şehirlerimizde bile, sokak sütçüsü iş yapabilmektedir. İster tesis, ister yasal, ister ekonomik veya isterse pazarlama gibi çeşitli ve belkide geçerli yetersizlik ve nedenlere bağlı olsun; Ülkemizde süt tüketimi ile ilgili olarak büyük şehirlerimizde bile görülen bu şekildeki sokak sütçülerinden çiğ sütlerin alıcı bulabilmesinde, tüketici olarak konu üzerinde yeterli düzeyde bir bilgiye sahip olunmayışının, bir yerde rolü olduğu kabul edilmelidir.

Bir taraftan Türkiye'de üretilen toplam sütlerin ancak % 10 kadarının modern süt işletmelerinde ve teknolojinin gerektirdiği şekilde işlenebilmesi üzüntü nedeni olurken, diğer taraftan örneğin bir pastörize süt fabrikasına ve dolayısıyla sıhhi temiz bir pastörize süt içebilme olanağına sahip şanslı bir yörede, bu fabrikanın ürettiği pastörize sütün satışı fabrikaya sorun olurken yine aynı yerde, mahalle aralarında fazla sayıda sokak sütçüleri görülmektedir.

Eğer tüketici olarak, sokaklarda satılan çiğ süt üzerinde yapılan hileler bilinmez, çiğ sütün doğurabileceği sakıncalardan habersiz olunursa ve ayrıca kaynatıldığında bu çiğ sütte meydana gelen büyük besinsel kayıpların farkında bile olunmazsa, tabii ki ayağa kadar getiren ve daha ucuz olan sokak sütçüsünden, sakıncalı çiğ sütler satın alınır ve burada üstün özellikleri bilinmeyen pastörize süt aranmaz ve alınmaz. Bütün bunlara bir de pastörize sütün bulmada karşılaşılan çeşitli düzensizlikler ve güçlükler eklenirse, bu görüntü giderek devam eder ve sonuçta halkın sağlığı aleyhine ve sokak sütçüsü lehine bir durum yaratılır.

İşte bu saydığımız nedenlerle burada «çiğ süt» ile evlerde kaynatılarak tüketilen «kaynamış süt» ve modern fabrikalarda işlenen «pastörize süt» üzerinde özet olarak karşılaştırmalı bilgi verilecek ve evlerinde sütün kaynatma zorunda olan ailelerin, basit gibi görülen bu kaynatma işlemini nasıl yapmasının daha uygun olacağı, nedenleri ile açıklanacaktır.

ÇİĞ SÜTÜN SAKINCALARI

Teorik olarak, sağlıklı hayvanlardan, temiz bir çevrede ve temiz ekipman ile sağlıklı sağıcılar tarafından tekniğine uygun şe-

kilde sağılan bir süt, mikropsuz denecek kadar temizdir ve doğru-
dan doğruya tüketilebilir.

Ne varki uygulamada, bütün süt hayvanlarının devamlı olarak veteriner kontrolünde olabilmesi ve hastaliksız bulunmaları olanaksızdır. Bütün canlılar gibi süt hayvanlarında, verem dahil birçok hastalıklara yakalanırlar. Böy'e hastalıklı hayvanların sütlerinde de, o hastalığın mikropları gayet tabii olarak bulunacaktır.

Çiğ süt içinde, hayvandan süte geçmiş olan ve çıplak gözle fark edilemeyecek kadar küçük hücre parçaları, cerehat, kan, memede veya hayvanda bulunan hastalık etmenlerinin oluşturduğu ve sağlık açısından sakıncalı birçok mikrop bulunacaktır. Ayrıca mevcut ülleğe şartlarında ve üretimle ilgili çeşitli olanaksızlıklar nedeniyle, çiğ süt sağımdan sonrada muhakkakki başka hastalık mikroplarıyla bulaşacaktır.

Üretilen bu çiğ sütler ayrıca, sağımdan hemen sonra soğutulmadığından mikroorganizmanın sayısı süratle artarak bir damla sütte milyonlarla ifade edilebilecek çok yüksek düzeylere çıkacak ve tehlike dahada büyüyecektir.

Diğer taraftan bu çiğ sütlerin esas üreticiden toplandıktan sonra kapı dolaştırılarak, tüketiciye satılması işleminde süte yapılan çok çeşitli hileler, sağlığa zararlı düzeylerde ve şekillerde olabilmektedir. Çiğ sütlere yapıldığı saptanan hileler çok çeşitlidir. Bu hilelerin en basitleri arasında, sütün yağını almak veya süte su, nişasta gibi maddeler katmak sayılabilir. Çiğ sütlere yapılan diğer hilelerden bazıları ise sütün ekşiyerek kesilmesini önlemeye veya geciktirmeye yöneliktir. Burada sağlığa zararlı kimyasal maddeler ve bu arada tebeşir, soda, kireç ve hatta küçük hayvan kabukları çiğ süte katılmaktadır. Çiğ sütlerde yapılan bu çeşit hileler ve yasal olmayan uygulamalar sağlık açısından da tehlikeli olmaktadır.

KAYNATMANIN SÜTE ETKİSİ VE KAYNAMIŞ SÜTÜN BESİNSEL ÖZELLİKLERİ

Çiğ sütler, satın alındıktan sonra ve içilmeden evvel isabetli ve yerinde bir uygulama ile evlerimizde muhakkak kaynatılmaktadır. Çiğ sütü kaynatmak, ortamda bulunan, özellikle hastalık mikroplarının yok edilmesini sağlamaktadır. Ne varki bu kaynatma ile sütün besin değerini oluşturan birçok özellikleride yok edilmektedir. Ay-

rica kaynatmayla çiğ sütteki, daha önce değinilen bazı hileler ve bu hilelerin yarattığı zararlı etkiler ise ortadan kaldırılamamaktadır.

Şimdi, evlerimizde çiğ sütün kaynatılması ile zarar gören besin maddeleri ve meydana gelen arzu edilmeyen değişiklikler nelerdir ve bunlar ne derece önemlidir, gibi bir soru aklımıza gelebilir. Yapılan çalışmalar göstermiştir ki, sütün kaynatılması sırasında sıcaklık 100 °C dereceye yakın, yüksek bir düzeye ulaşır. Açıkta kaynatmada bu yüksek sıcaklık nedeniyle sütte bulunan vitaminler kısmen harap olur. Ayrıca sütün önemli bir kaynak olduğu kalsiyum ve fosfor gibi büyümede gerekli mineraller ise, sütte çözünmez duruma geçer. Bir diğer ve en önemli kayıp ise, sütün besin değeri yüksek olan proteinlerinde görülür. Süt proteinlerinin 1/3'ünü oluşturan, Albumin ve Globulin olarak bilinen bu son derece değerli proteinler, sütün kaynatma sırasında kabın etrafına çepeçevre yapışarak süttten ayrılır ve yok olurlar.

Böylece sütün kaynatmakla, besin değeri büyük bu albumin ve globulin gibi proteinler ile kalsiyum, fosfor gibi minerallerin ve birçok vitaminlerin zarar görmeleri ve yok edilmelerinin yanı sıra, sütün kendine özgü o doğal ve hoş giden tadı ve aromasında kaybolur. Kaynamış sütte, arzu edilmeyen pişmiş ve hatta yanık bir tad ve kokuda oluşur.

PASTÖRİZE EDİLMİŞ SÜTÜN ÖZELLİKLERİ

Çiğ sütte bulunan ve sağlık açısından büyük tehlikeler doğuran sakıncalı durumlar, pastörize edilmiş sütlerde ortadan kalkar. Piyasa'da ağızları kapalı şişelerde satılan bu pastörize sütler, modern süt fabrikalarında tekniğine uygun olarak ve özel makinalarda hijyenik şartlarda işlenir. Konunun detayına inmeden durum kısaca özetlenirse, pastörize sütün, üstün özellikleri şöylece sıralanabilir.

1. Pastörize sütte hastalık yapan mikroplar yok edilmiştir.
2. Süte zarar verebilen «enzim» denilen bazı maddelerde pastörizasyonla zararsız hale getirilmiştir.
3. Sütün doğal ve hoş giden tadı, kokusu bozulmamıştır ve pastörize süt zevkle içilebilir.
4. Çiğ sütün içinde bulunan çok çeşitli ufak parçacıklar ve gözle görülmeyen hücreler, kan, iltihap ve benzeri pislikler, pas-

törize süt fabrikalarında özel santrifüjlü makinelerde temizlenerek süttten ayrılır. Böylece tüketiciye temiz, saf bir süt içme olanğı sağlanır.

5. Daha öncede vuruglandığı gibi pastörize sütte hastalık mikropları yoktur fakat sıcakta bu süttün bozulmasına neden olucu, sağlığa zararsız bazı mikroorganizma bulunduğu için, pastörize süt daima buzdolabında soğukta saklanmalı ve bir iki gün içinde de tüketilmelidir.

Bu arada, birde piyasada karton kutularda satılan ve içinde hiç mikroorganizma bulunmadığı için oda sıcaklığında uzun süre dayanıklı olan uzun ömürlü «sterilize» sütleri burada hatırlatmak yararlı olur. Bu süt ay'arca bozulmadan oda sıcaklığında bile kalabilir.

Demekki kalitesi şüpheli ve sağlıgımıza zararlı olabilecek çiğ sütleri sokak sütcüsünden almamak gerekmektedir. Zira bu sütler kaynatılsa bile, sadece sütteki mikroorganizmalar yok edilebilir, ama çiğ süte yapılmış olan h'eler giderilmiş olmaz. Özellikle süt içine atılmış soda, kireç ve benzeri maddelerin sağık açısından zararları, kaynatma veya ısıtma ile ortadan kaldırılamaz. Bu nedenlerle içmek için evlere, pastörize (veya sterilize) sütleri satın almak ve daima bu sütleri sokak sütcüsünün süttüne tercih ederek kullanmak, yapılacak maddi fedakarlığa ve zahmete değecektir.

ÇİĞ SÜT NASIL KAYNATMALI

Yalnız hemen eklememiz gerekirkii, burada kabul edilmesi gereken önemli bir yurt gerçeği vardır. Türkiye'de, modern süt fabrikalarının veya teknolojisine uygun işlenmiş sütlerin bulunamadığı birçok kırsal ve hatta kentsej kesimler bulunmaktadır. Ayrıca, kırsal kesimde bizzat kendisinin veya yakın çevresinin ürettiği katkısız süttü tüketme durumunda olan önemli bir nüfus kesimide söz konusudur.

İşte bu durumlarda, çiğ süttü doğrudan içmektense, onun kaynatılarak içilmesi muhakkakki kaçınılmaz olarak önerilmektedir. Fakat bu çiğ süttün kaynatılmasının, basitte olsa, geçerli nedenlere dayanan bir usulü ve bir tekniği olacaktır. Süttü bir kaba koyup, ateş üzerinde kaynamaya bırakmak, sadece taşmasın diye ara sıra karıştırmak ve dakikalarca bu süttü kaynatmak, hem yanlış hem ge-

reksiz ve hemde ekonomik olmayan bir uygulamadır. O halde, doğal besin değerine ve özelliklerine en az derecede zarar verecek bir şekilde, çiğ süt nasıl kaynatılmalıdır ?

Kaynatılacak süt, yeterince geniş, temiz bir kaba alınıp is ve dumanı olmayan bir ateş üzerinde devamlı bir şekilde karıştırılarak ve hızla kaynama noktasına getirilmelidir. Albumin ve globulin denilen sütün önemli proteinleri süt ısıtılırken yeterli ve etkili bir şekilde karıştırılmaz ise sıcaklığın 70°C dereceyi bulduğu andan itibaren pıhtılaşır ve süt kabının kenarlarına çepre çevre yapışır. Böylece sütün önemli bir besin maddesi dikkatsiz bir kaynatma sonucu israf edilmiş olur. Bu nedenle süt etkili bir şekilde karıştırılmaya devam edilmeli ve kaynama noktasında ise sadece 1-2 dakika tutulup hemen ateşten indirilmelidir. Kaynama 100°C derece civarında olacağı için sütün dakikalarca ve daha uzun süre kaynatılması gereksizdir. Zira sıcaklığa en dayanıklı olan yani süt ısıtıldığında en son ölen verem mikrobu bile 70°C derecelerde birkaç saniyede yok olmaktadır. Bu nedenle devamlı karıştırılarak 100°C'ye getirilen yani kaynamaya başlayan bir süt bu kaynar durumda 1-2 dakika tutulursa ortamdaki hastalık yapan organizmaların yok edilmesi sağlanır.

Ateşten indirilen bu süt kabının kapağında hemen kapatılarak serin bir yerde soğumaya bırakılmalı veya en kısa sürede soğuması sağlanmalıdır. Kapağı kapatmakla havadan süte tekrar buluşabilecek mikropların önüne geçilmiş olunur. Süt kabı soğuk su içine oturtularak daha etkin ve daha çabuk bir şekilde soğutulabilir.

Böylece karıştırılarak kaynama durumuna getirilmiş ve 1-2 dakika tutulmuş sonrada kapağı kapalı bir şekilde oda sıcaklığına soğutulmuş olan bu süt artık tüketilene kadar buz dolabında saklanmalıdır.

SONUÇ (DİKKAT EDİLECEK NOKTALAR)

Burada konuyu bitirmeden evvel süt ile ilgili olarak bilinmesi ve ayrıca evlerde dikkat edilmesi gereken bazı genel noktaların özetlenmesi yararlı olacaktır.

1. Süt sağlıklı beslenme ile fiziksel yani bedensel olduğu kadar zihinsel gelişme içinde son derece yararlı ve önemli bir besin maddesidir.

2. Bu önemli besin maddesinde, diğer besinlerde de olduğu gibi zararlı mikroorganizmalar kolaylıkla ürer ve çoğalır.
3. Sütte bu mikroorganizmalar çoğalınca, süt ekşir ve sağlığa zararlı hale gelir.
4. Mikroorganizmalar ılık şartlarda çok daha çabuk çoğalır, onun için sütü soğuk bir yerde, buz dolabında korumalıdır.
5. Sütün içinde tutulduğu kap temiz olmalı ve kapağı daima kapalı tutulmalıdır.
6. Tamamı kullanılmadığında, bir evvelki sütü asla yeni taze sütün üzerine ilâve etmemeli ve eski sütü yenisinin üzerine koymamalıdır.
7. Olanaklar varsa, muhakkak surette pastörize veya sterilize sütler tercih edilmeli, ne olduğu bilinmeyen çiğ sütler sokak sütçülerinden satın alınmamalıdır.
8. Pastörize veya sterilize sütleri bulma olanağı çeşitli nedenlerle bulunmadığında, veya tüketicinin kendi ürettiği sütleri kullanma durumunda bu çiğ sütler muhakkak surette ve anlatıldığı gibi basit, tekniğine uygun bir şekilde kaynatılarak içilmelidir.
9. Unutulmamalıdır ki, temiz bir kap içinde ve devamlı karıştırılarak kaynama durumuna getirilen, sütün bu durumda 1-2 dakika kaynatılması yeterlidir.

Ç.Ü.Z.F. Gıda Bilimi ve Teknolojisi
Bölümü . Adana

TMMOB YASASINI İPTAL EDEN YASA TASARISI BAŞBAKANLIKÇA GERİ ÇEKİLDİ

Milli Güvenlik Konseyince Danışma Meclis'ne aktarılan yasa tasarıları arasında yer alan bu tasarı daha sonra Başbakanlık tarafından Danışma Meclisi gündeminden çekildi.

Konuya ilişkin olarak basına bir açıklama yapan Başbakan sayın Bülent Ulusu; TMMOB'ne bağlı odaların aynı statü ile çalışmaya devam edeceklerini belirterek meslek kuruluşlarının ülkemiz için çok yararlı olduklarını ancak kendi uzmanlık alanlarına giren konularda çalışma yapmalarının gerektiğini sözlerine ekledi.

4. SÜTÇÜLÜK KONGRESİ YAPILDI

A.Ü, Ziraat Fakültesince düzenlenen 4. Sütçülük Kongresi, 9-10 Aralık 1981 tarihlerinde Ankara'da yapıldı. Konuyla ilgili olarak sunulan tebliğlerde sütçülüğün çeşitli sorunları tartışıldı.

Önceki yıllarda yapılan 1-2 ve 3 sütçülük kongreleri Ziraat Mühendisleri Odası ve Ziraat Fakültesi ile birlikte düzenlenmişti. 4. Sütçülük Kongresinin hazırlıklarında 1981 yılı başında ortaklaşa başlamıştı. Ancak son anda Ziraat Mühendisleri Odası Kongrenin dışında bırakıldı. Nedenini bir türlü anlayamadığımız bu davranıştan ötürü Ank. Ü. Ziraat Fakültesi Yönetimini şiddetle protesto ediyoruz.

1982 YILI ODA TAKVİMİ BASTIRILDI

1982 yılına ait Oda takvimi bastırıldı. İl temsilciliklerimiz kanalıyla tüm yurda dağıtılan takvim meslektaşlarımız tarafından çok beğenildi. Ederi 200.— TL. olan takvimin üzerinde Ulu Önder Atatürk'ün traktör resmiyle birlikte, Atatürk'ün köylümüze ilişkin bir sözü yer alıyor.

Takvim almak isteyen meslekdaşlarımız illerde il temsilcilerinden, Ankara'da ise Oda Genel Merkezinden temin edebilirler.

YETKİ TÜZÜĞÜ İLE İLGİLİ KOMİSYON ÇALIŞMALARI BAŞLADI

Büyük bir sorun olarak bizi yıllardır uğraştıran yetki tüzüğü ile ilgili olarak yönetim kurulumuzun sürdürdüğü çalışmaların ilk aşaması olan ortak komisyon toplantıları, Tarım ve Orman Bakanlığı tetkik istişare kurulunda başladı. İlki 19 Kasım 1981 günü yapılan komisyon toplantısına, Tarım ve Orman Bakanlığı, A. Ü. Ziraat Fakültesi ve Ziraat Mühendisleri Odası temsilcileri katılıyor.

Komisyon çalışmalarının kısa bir sürede tamamlanabilmesi için Ziraat Mühendisleri Odası olarak konunun takipçisi olacağız.

DANIŞMA MECLİSİ ÜYELERİ ODAMIZI ZİYARET ETTİ

23 Ekim 1981 günü çalışmalarına başlayan Danışma Meclisine hepinizin bildiği gibi 11 meslekdaşımız çeşitli illerin temsilcisi olarak ve merkez kontenjanından Danışma Meclisine girmiştir.

30 Kasım 1981 Pazartesi günü Odamızı topluca ziyaret eden Danışma Meclisi ile oda yönetim kurulunun görüşmeleri çok olumlu bir hava içinde geçti.

Odamız üyesi 10.900 Ziraat Mühendisinin sorunlarıyla birlikte odamızın ve tarımımızın içinde bulunduğu sorunlarla yakından ilgileneceklerini ve bunun kendileri için bir görev olduğunu belirten Danışma Meclisi üyesi meslekdaşlarımız, ayrıca Ziraat Mühendisliği mesleğinin saygınlığının artırılması için etkin çaba göstereceklerini söylediler. Oda yöneticileride bu ziyaretten son derece memnun kaldıklarını tarım sorunlarının çözümünde Danışma Meclisi üyesi meslekdaşlarımızla birlikte yapılacak çalışmaların çok olumlu sonuçlar doğuracağını belirttiler.

BOLU ve ÇANKIRI İL TOPLANTILARI YAPILDI

Daha öncede Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve Burdur'da meslektaşlarımızla görüşmeler yapan oda yöneticileri, 17 Ekim 1981 günü

Bolu-Düzce'de 18 Ekim 1981 günü'de Çankırı'da il toplantıları düzenleyen yönetim kurulumuz bu toplantılarda meslek ve meslektaş sorunlarıyla odamızın içinde bulunduğu sorunları tartışıldı.

Bo'lu ve Çankırı'da hemen, hemen bütün meslektaşlarımızın katıldığı toplantılar çok başarılı geçti. Toplantıların düzenlenmesinde çaba gösteren il temsilcilerine içtenlikle teşekkür ediyoruz.

II. TARIM KONGRESİ YAPILDI

Atatürk'ün 100. Doğum yıldönümü anısına düzenlenen tarımsal toplantılardan ikincisinde 19-22 Ekim 1981 tarihleri arasında Ankara'da yapıldı.

Tarım ve Orman Bakanlığınca düzenlenen II. Tarım Kongresinde'de tarımla ilgili çeşitli sorunlar ve çözüm önerileri detaylı olarak tartışıldı.

Gerek «Atatürk ve Tarım Haftasında» gerekse «II. Tarım Kongresinde» bize göre bir konu hiç tartışılmadı.

Ülkemiz tarım sorunlarının çözümlenmesinde birinci derecede sorumlu olan Ziraat Mühendislerinin gerek özlük haklarıyla ilgili gerekse yetki ve sorumluluklarıyla ilgili sorunlara hiç değinilmediği gibi odamız yöneticilerinin bu konulara ilişkin açıklama ve konuşma yapmalarında mümkün olmadı.

ATATÜRK VE TARIM HAFTASI YAPILDI

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesince Ulu Önder Atatürk'ün anısına düzenlenen «Atatürk ve Tarım Haftası» 12-16 Ekim 1981 tarihleri arasında Ankara'da yapıldı.

Haftanın açılış törenine Devlet Başkanı Sayın Kenan Evren'de katıldı. Açılış töreninde bir de konuşma yapan Devlet Başkanı; tarımla ilgili tüm kuruluşlara ve köylümüze bir çağrı yaparak, tüm darboğazların aşılmasını, bütün olanaklarımızın kullanılarak tarımsal üretim hızımıza yeni bir güç kazandırılmasını istedi.

5 gün süreyle devam eden haftada tarımımızın içinde bulunduğu sorunlar ve çözüm önerileri Atatürk'çü bir yaklaşımla ele alındı.

TARIMSAL MEKANİZASYON PANELİ YAPILDI

Bir tarım ükesi olan Türkiye'de tarımın en yoğun girdilerinden birisi olan mekanizasyonun bilimsel düzeyde ele alınarak tartışılmasını ve kamu oyuna iletilmesini kendisine düşen bir görev olarak gören Odamız 12 Ocak 1982 tarihinde Ankara Üniversitesi konferans salonunda Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Baha Galip Tunalıgil'in oturum başkanlığında, aynı kuruluştan Prof. Dr. Baha Galip Tunalıgil, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dekanı Prof Dr. Ercan TEZER Tümosan A.Ş. Genel Müdürü Orhan Şahinoğlu Tarmakbir Genel Başkanı Ekrem Kangal ile Tarım ve Orman Bakanlığı Ziraat İşleri Genel Müdürlüğü Tarımsal Mekanizasyon Dairesi Başkanı Yılmaz Eren'in konuşmacı olarak katılmalarıyla «100. Yılda ülkemizde tarımsal mekanizasyonun irdelenmesi» konulu bir açık oturum düzenlenmiştir.

Söz konusu açık oturumu, konuyla ilgili öze ve kamu kuruluşları yöneticileri ve uzmanlarıyla geniş bir dinleyici topluluğu izmiştir. Ülkemiz tarımına yararlı olduğu kanısında olduğumuz açık oturum başarılı geçmiştir.

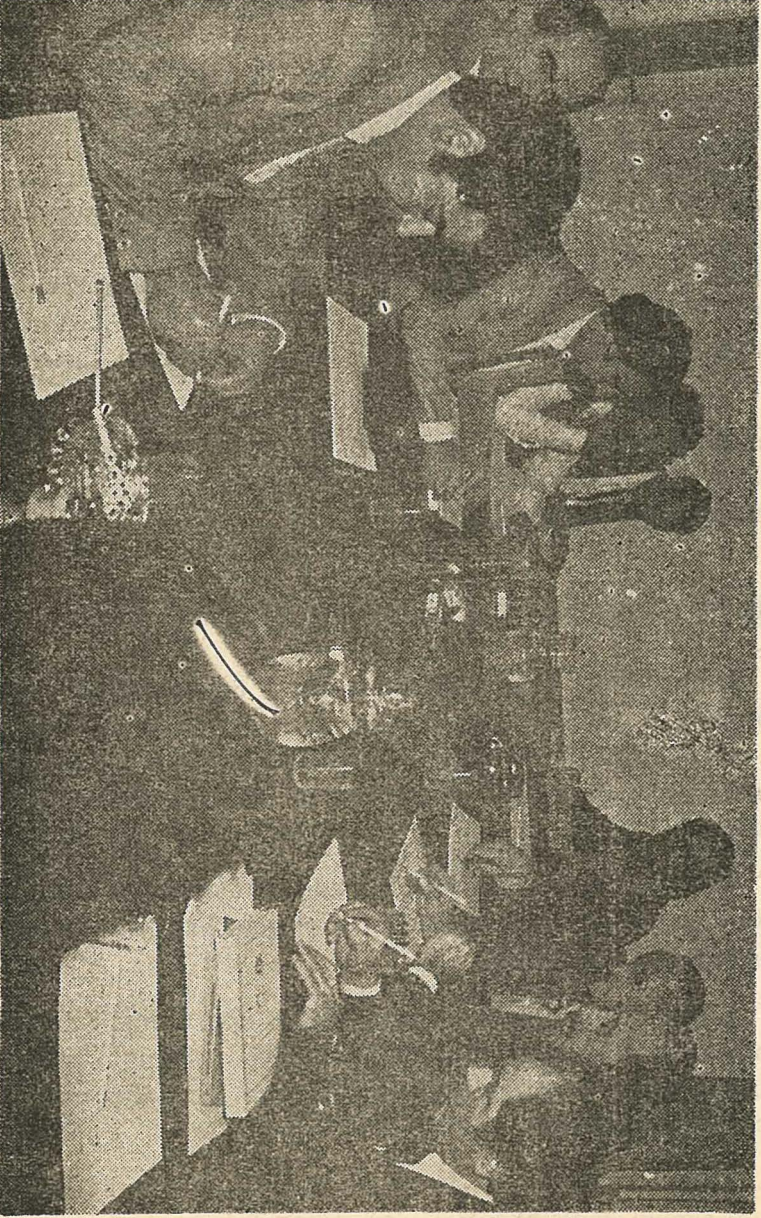
LIBYA TARIM HEYETİ ÜLKEMİZİ ZİYARET ETTİ

Ziraat Mühendisleri Odası'nın daveti üzerine Libya—Arap Halk Sosyalist Cemahiriyesi'ni temsilen 26 Aralık 1981 tarihinde ülkemize gelen Libya Tarım Heyeti yaklaşık onbeşgün süreyle ülkemizin çeşitli yörelerinde özel ve kamuya ait tarımsal kuruluşları ziyaret ettiler.

Öte yandan, yapılan teknik tarım seminerlerinde Libya ve Türkiye tarımının geçmişi ve bugünkü durumu hakkında karşılıklı bilgi alış verişinde bulunuldu.

Libya Tarım Sendikası ile TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası arasında imzalanan protokolda ise iki ülke tarımının gelişmesi için bundan böyle karşılıklı bilgi ve teknik eleman alışverişinin yapılması uygun görüldü.

Odamızın dış ülkelerle yaptığı bu ilk girişimin olumlu ve başarılı geçtiği kanısındayız.

LIBYA TARIM HEYETİYLE OLUMLU GÖRÜŞMELER YAPILDI.

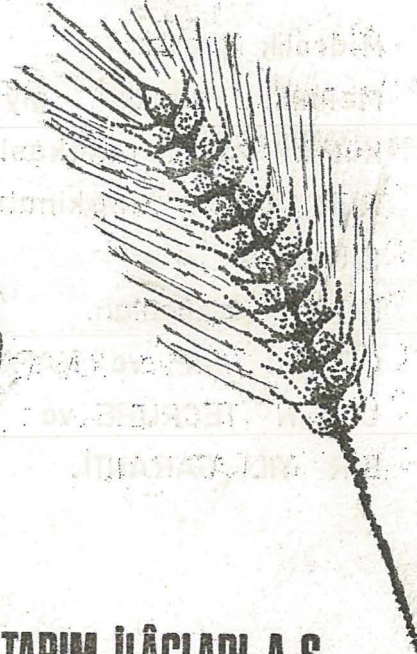
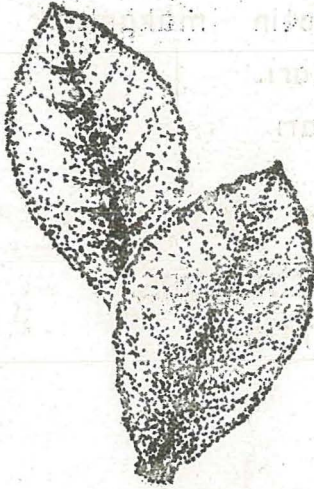
TRİMANGOL 0/0 80 WP

FUNGİSİD

TÜTÜN'DE MAVİ KÜF VE BUĞDAYDA

SÜRME HASTALIĞINA KARŞI

EN ETKİLİ İLÂÇ

KORUMA TARIM İLÂÇLARI A.Ş.

KEMANKEŞ CAD. BAYRAKTAR İŞ HANI KAT 3 - 5 TOPHANE - İSTANBUL

49 91 50

EMEK

Hidrolik Makina Sanayi ve Ticaret A.Ş.

Sermayesi: 20,000,000 TL.

Ticaret Sicil No : 46339

San.Oda Sicil No : 501987/1342

Hidrolik presler.

Mekanik - Hidrolik çiyotin makaslar.

Kütük kesme makasları.

Rulo açma makinaları.

Silindirler.

Perfore tezgahları.

ÇEŞİTLİ TIP ve KAPASİTELERDE.

ÜSTÜN TECRÜBE ve TEKNİK.

BİR YIL GARANTİ.

Mağaza: İskitler Cad. Seçim Sok.No:28

☎: 1166 23 24 16 80 ANKARA

Fabrika: Esenboğa yolu 13. Km.

☎: 1043 09 24 44 62 ANKARA